

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

31e JAARGANG

WOENSDAG 16 OCTOBER 1946

No. 1536

COMMISSIE VAN REDACTIE:

H. W. Lambers; N. J. Polak; J. Tinbergen;
H. M. H. A. van der Valk; F. de Vries;
J. H. Lubbers (Redacteur-Secretaris).

Assistent-Redacteur: A. de Wit.

Abonnementsprijs van het blad, waarin tijdelijk is opgenomen het Economisch-Statistisch Maandbericht, franco p.p. in Nederland f26* per jaar. Overzeesche gebiedsdeelen en buitenland f28 per jaar. Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per ultimo van het kalenderjaar. Losse nummers 75 cent.

Administratie: Pieter de Hoopstraat 5, Rotterdam (W).
Telefoon: Redactie 38040, Administratie 38340. Giro 8408

Alle correspondentie betreffende advertenties te richten aan de Firma H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Tel. 69300, toestel 6).

INHOUD: Blz.

Nieuwe economische politiek? door Prof. Dr. N. J. Polak	659
Het Ontwerp Handvest voor de Internationale Handelsorganisatie der Vereenigde Naties (I.T.O.) door J. Schilthuis	661
Financieele saneering van Duitschland door Mr. H. G. Vigeveno	664
Het vraagstuk der investeringscontrole door Prof. Dr. G. M. Verrijn Stuart	667
Vervangingswaarde bij „Vermogensaanwasbelasting” en „Vergoeding Materiele Oorlogsschade” door A. C. Burgersdijk	671
Geld- en kapitaalmarkt	673
Statistiek en:	
Bankstaten	673
Overzicht der laatste vier verkorte balansen van De Nederlandsche Bank	673

DEZER DAGEN

vond de Vredesconferentie te Parijs een einde, waarmee men geen vrede heeft. Het geheel vormde een „Unvollendete” met modern aandoende dissonanten; wantrouwen en prikkelbaarheid waren grondtoon van de discussies, de resultaten verduidelijken slechts de kloof tusschen Oost en West. Thuis best, dachten wellicht vele afgevaardigden, die de accoorden aan het slot niet wenschten aan te hooren en de laatste dagen afwezig waren; om voor Lake Success op krachten te komen? Hun houding vond blijkbaar weerklank bij de

Fransche kiezers, van wie ruim 31 pCt. bij het referendum voor de nieuwe constitutie er het zwijgen toe deed. Voor Bidault en zijn partij was het nauwelijks hoorbaar „ja” een onbevredigende ouverture voor de komende verkiezingen voor de volksvertegenwoordiging.

Een oud thema werd op de internationale handelsconferentie te Londen opnieuw in bewerking genomen: vrijheid op de wereldmarkten. Zonder een „striking unanimity of determination”, zooals Sir Stafford Cripps die bij de voorbereidende besprekingen van het Britsche Gemeenebest constateerde, zullen wanklanken hier evenmin uitblijven. De Amerikanen vertoonen op sommige punten reeds de neiging om terug te krabbelen; zoo schijnt bijv. een vrije wereldmarkt voor natuurlijke rubber hun minder welkom te zijn, daar de prijzen op deze markt spoedig onder die van hun synthetische product zouden komen te liggen. Inmiddels blijkt het „welkom, vreemdeling” het lagere personeel van verschillende Londensche hotels koud te laten: het ging in staking. Dit voorbeeld vond navolging bij het Amerikaanse hotelpersoneel in Washington.

De Amerikanen geven overigens liever den toon aan, zij het op niet altijd even tactische wijze. Is het presenteren van de rekening voor de afwikkeling der „lend-lease”-leveranties aan Rusland bedoeld als accentueering van de verdwijning van Wallace? In dezelfde richting wijst de aansporing tot waakzaamheid, die de opvolger van Wallace, Harriman, tot het Amerikaanse volk richtte.

De harmonie der sferen is in de politiek, die slechts machtssferen kent, moeilijk te realiseren. Hier ligt volgens Veldmaarschalk Smuts in zijn rede te Den Haag — zijn bezoek aan ons land viel juist samen met de proefvlucht van de K.L.M. naar Zuid-Afrika —, een taak voor Europa. In zijn toespraak parafraseerde hij Churchill en Paul Kruger's „Alles sal reg kom”. Zal het gelukken? Voorloopig geeft Europa slechts ketelmuziek ten beste.

Wordt het in Indië wellicht een pastorale? De wapenstilstandsovereenkomst is er tenminste. Applaus blijft voorloopig uit; wij bevinden ons nog tusschen de deelen. Wel is er verademing, naast onzekerheid over de beslissende vraag, wat beide partijen economisch voor elkaar kunnen beteekenen. Inmiddels werd bekend, dat de export van Japansche textielgoederen naar Nederlandsch-Indië binnenkort zal worden hervat; onze achterstand wordt hierdoor geaccentueerd.

Het thema van dezen achterstand viel eveneens te hooren in de mededeelingen van Minister Lieftinck na zijn reis naar de Vereenigde Staten en Canada. Bij de effectenhandelaren te Amsterdam raakte de Minister een gevoelige snaar, zoodat op de Beurs de lier tijdelijk aan de wilgen werd gehangen.

Nederland is uit de maat. Grijpt daarom de pas opgerichte „Stichting tot daadwerkelijke bestrijding van het inflatiegevaar” terug op het instrumentarium van de klassieken?

FRIESCH-GRONINGSCH HYPOTHEEKBANK N.V.
NEDERLANDSCHE HYPOTHEEKBANK N.V.
ALGEMEENE FRIESCHE HYPOTHEEKBANK N.V.

Reserves f 13.900.000

Verkrijgbaar

3% PANDBRIEVEN

Nederlandsche Hypotheekbank N.V.

à 100 0/0

met 2 1/2 0/0 verplichte uitloting.

Voorloopig worden receipten afgegeven.
 Prospectus op aanvraag gratis verkrijgbaar.

DE VER. VAN BELASTINGCONSULENTEN

Begin November a.s. zullen vanwege onze Vereeniging mondelinge cursussen aanvangen ter VOLLEDIGE opleiding tot

BELASTINGCONSULENT

onder leiding van Dr. J. L. Meij Jr., (Boekhouden, Economie, Privaatrecht, Staatsinrichting, Soc. Wetgeving, Bedrijfs-huishoudkunde en Belastingrecht). Aanmelding en inlichtingen bij den Secretaris-Penningmeester der Vereeniging, Kr. Nieuwe Gracht 56, Utrecht, tel. 17317.

NAMENS HET BESTUUR:

Prof Mr. G. M. G. H. Russel, Voorzitter;
 H. J. D. v. Hoorn v. Meteren, Secr.-Penningm.

Maakt gebruik van de rubriek „Vacatures” voor het oproepen van sollicitanten voor leidende functies. Het aantal reacties die deze annonces tengevolge hebben is doorgaans uitermate bevredigend; begrijpelijk: omdat er bijna geen groote instelling is, die dit blad niet regelmatig ontvangt en waar het niet circuleert!

DE TWENTSCHE BANK N.V.

MAANDSTAAT OP 30 SEPTEMBER 1946

Kas, Kassiers en Daggeldleeningen	f 12.372.655,68	Kapitaal	f 40.000.000,—
Ned.schatk.papier	576.617.035,61	Reserve	11.200.000,—
Ander Overheids-papier	858.800,22	Bouwreserve	2.000.000,—
Wissels	824.496,80	Deposito's op termijn	48.138.838,90
Bankiers in Binnen- en buitenl.	18.807.270,86	Crediteuren	584.474.623,81
Eff. en Syndicat.	1.568.064,30	Geaccepteerd door Derden	77.393,79
Proi. en Voorsch. tegen Effecten	13.258.502,21	Overl. saldi en and. rekeningen	19.459.072,46
Debiteuren	69.762.392,85	Res. v. verleende pensioenen	1.095.681,13
Deelnemingen (incl. Voorschotten)	7.780.710,43		
Gebouwen	3.500.000,—		
Bel. reserve voor verleende pens.	1.095.681,13		
	f 706.445.610,09		f 706.445.610,09

R. Mees & Zoonen

Anno 1720

Bankiers & Assurantie-Makelaars

Rotterdam

's-Gravenhage, Delft, Schiedam, Vlaardingen
 Amsterdam (alleen Assurantie)

AMSTERDAMSCH HYPOTHEEKBANK N.V.

KAPITAAL f 55.010.000 RESERVES f 31.500.000

EERSTE NEDERLANDSCHE

Verzekering Mij. op het Leven en tegen Invaliditeit N.V.

Gevestigd te 's-Gravenhage

ADMINISTRATIEKANTOOR DORDRECHT - BELLEVUESTRAAT 2, TELEFOON 5346

Personeels-Pensioenverzekering

verschafft directe fiscale besparing - afschrijving van, toe-
 verscht lasten - blijvende sociale voldoening

Vraagt U eens - met gedocumenteerd advies aan ons
 BUREAU VOOR COLLECTIEVE CONTRACTEN

gispen

meubelen en gisolampen

culemborg
 amsterdam
 rotterdam

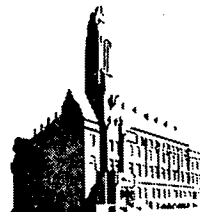
Koninklijke
 Nederlandsche
 Boekdrukkerij

H. A. M. Roelants
 Schiedam

Nederlandsch Indische Handelsbank, N.V.

Amsterdam - Rotterdam - 's-Gravenhage

Alle Bank- en Effectenzaken

STANDARD AMERIKAANSCH PETROLEUM CIE

Geb. PETROLEA - 's-GRAVENHAGE

NIEUWE ECONOMISCHE POLITIEK?

Onze Minister-President heeft Vrijdagavond 4 dezer over de beide Hilversumse zenders tot het Nederlandse volk gesproken. Lonen en prijzen, was zijn onderwerp. Een onderwerp, gelegen op de gebieden van verschillende zijner ambtgenoten: sociale zaken, economische zaken, landbouw, wederopbouw, financiën. Dat de Minister-President, wiens eigen departement bij deze aangelegenheid niet rechtstreeks is betrokken, dit onderwerp heeft ingeleid, toont, dat de aangekondigde maatregelen een essentieel deel vormen van de kabinetspolitiek en derhalve van meer dan louter technisch belang zijn.

Inderdaad, de radiorede kondigt een samenstel van maatregelen op economisch en sociaal gebied aan, dat een wijziging van koers aanduidt. Vooreerst is het al een verandering — en een gelukkige! — dat de maatregelen in onderling verband worden aangekondigd en gemotiveerd. Te vaak kwam het tot dusverre voor, dat nauw samenhangende vraagstukken door verschillende departementen telkens voor een brokstukje op eigen houtje werden behandeld en daardoor geenszins opgelost, integendeel, dat de oplossing bemoeilijkt werd doordat de gedeeltelijke oplossingen onderling tegenstrijdig waren. Het kernprobleem van het economisch herstel is nu gelukkig in centrale behandeling gekomen.

Is er reeds koerswijziging te bespeuren in deze coördinatie, belangrijker nog is de veranderde richting, waarin verschillende van de aangekondigde maatregelen wijzen. Die richtingswijziging is van zo grote betekenis, dat wij durven te spreken van een nieuwe economische politiek.

Deze woordencombinatie wekt herinnering op aan de geschiedenis van Sovjet-Rusland. Na de eerste jaren van de Octoberrevolutie, in welke jaren de grotere en kleinere leiders van de nieuwe gemeenschappen hun denkbeelden en idealen uitvierden en de toen geldende politieke beginselen, *zoals zij meenden die te moeten verstaan*, trachtten te verwezenlijken, voerde Lenin in zijn laatste levensjaren een politiek stelsel in, dat hij N.E.P. (nieuwe economische politiek) noemde en waarbij op menig punt wederom wegen werden ingeslagen, die tevoren als normaal en doelmatig hadden gegolden, maar die sedert de revolutie waren verlaten.

Ook hier te lande heeft na de bevrijding een toestand geheerst, die met een periode na een revolutie is te vergelijken. De bezetting, het verzet, de splitsing van het grondgebied in een bevrijd en een bezet gedeelte, de oorlogshandelingen, de stelselmatige verwoesting en beroving, de honger, de wegvoering van talrijke personen, de vele soorten van gezag na de geleidelijke bevrijding, zij hebben alle met elkander een ontwrichting veroorzaakt, welke met die van een revolutionnair tijdperk te vergelijken is. Zij, die de moeilijke taak op zich hebben genomen, orde in die chaos te brengen, moesten veelal op eigen gezag en snel beslissen, elk op hun terrein. Is het wonder, dat zij niet steeds de samenhang in het oog konden houden van hun probleem met dat, hetwelk een ander, met gezag bekleed op aangrenzend terrein, trachtte meester te worden? Evenals in een postrevolutionnaire tijd pasten ook hier verschillende met macht en gezag toegeruste personen de leidende politieke beginselen, *zoals zij meenden die te moeten verstaan*, op verschillende wijzen toe. Vaak zelfs op verrassende wijze: het personalistisch socialisme van notoire socialisten bleek soms meer personalistisch dan dat van hen, die tevoren niet in socialistisch vaarwater waren gesignaleerd. De onvaste, te zeer op persoonlijke opvattingen en contacten gebaseerde politiek was daardoor in

menige sector te tegemoetkomend tegenover de in die sector betrokkenen.

Zo kon het zijn, dat de ene autoriteit, ter stimulering van de productie, verhoging van richt- of maximumprijzen toestond, de andere met hetzelfde doel verhoging van lonen of verstrekking van grotere rantsoenen, met het gevolg, dat het effect van de ene maatregel dat van de andere teniet deed en als resultante alleen het inflatiegevaar overbleef. Zo kon het zijn, dat overal disproportionaliteit ontstond tussen de benodigde productieve krachten onderling, tussen opbrengsten en kosten, tussen nodige en overbodige goederensoorten, en, wat wel het allergeestste was, tussen prijzen, lonen en arbeidsproductiviteit.

Voor al deze laatste disproportionaliteit moest het gevolg zijn van een te gemoetkomende houding van de sectorautoriteiten tegenover de sectoriers. Immers, producenten willen hoge prijzen voor de producten van hun groep, ook al werken zij niet met de uiterste efficiëncy, arbeiders willen hoge lonen voor hun arbeid, ook al voeren zij hun prestaties niet tot de hoogste graad op, consumenten — en dat zijn de vorige categorieën óók — willen hoge rantsoenen tegen matige prijzen, ook al hebben zij in hun eigen bedrijfstak niet ten volle gepresteerd wat zij konden en daardoor de productie grootte neerwaarts en de productiekosten opwaarts beïnvloed.

Het nieuwe in de thans aangekondigde economische politiek is nu, naast de coördinatie der sectoren, dat zij niet langer dienende zal zijn, maar integendeel de neiging heeft, alle producerenden dienstbaar te maken aan haar doelstelling: herstel van de nationale welvaart door opvoering van de productie en van de productiecapaciteit.

Grotere productie stelt in staat tot meerder verbruik, tot snellere opbouw van een nieuw productie- en woonapparaat en tot meerdere uitvoer. Deze drie elementen zijn weer van invloed op de arbeidsproductiviteit. Onvoldoend verbruik leidt tot verminderde arbeidscapaciteit en tot afnemende lust om te werken, vertraging van de opbouw van het productieapparaat beperkt het productievermogen, onvoldoende uitvoer belemmert de invoer van grondstoffen en duurzame productie-middelen. Alles moet er dus op gericht zijn, de productie te doen toenemen.

Maar het is niet onverschillig, op welke wijze men deze productietoename bevordert. Bij het eerste herstel van ons economisch leven, dadelijk na de ernstige ontwrichting en de honger, was het duidelijk, dat herstel van verbruik een eerste voorwaarde was voor hervatting en geleidelijke vermeerdering der productie. Een beloningspeil, dat tot het kopen van de voor het leveren van de vereiste prestaties nodige verbruiksgoederen in staat stelde, was derhalve noodzakelijk, vandaar vaststelling van arbeidslonen, die aan de kosten van het levensonderhoud werden aangepast, en van prijzen voor bedrijfsproducten in overeenstemming met de productiekosten daarvan. Deze methode van productiestimulering leent zich zeer goed voor de gedecentraliseerde regelingen, die tot dusverre overheersten. Zij leidt tot voortdurende verhoging van prijzen, immers, bij elke prijsverhoging moeten de beloningen worden aangepast, en daar deze beloningen zelf weer productiekosten zijn wordt nieuwe prijsopslag onontkoombaar. Niemand wordt er beter door dan de degene, die kans ziet, ten tijde van de prijsverhoging voorraden te bezitten. Automatisch komt er, althans binnen afzienbare tijd, geen einde aan de reeks verhogingen, omdat de inkomensopslagen in staat stellen, de in prijs verhoogde artikelen in onverminderde mate te kopen en te verbruiken.

Het bezwaarlijke van deze methode is echter, dat de voortdurende prijsverhogingen zowel de opbouw

van het productie-apparaat als de export belemmeren en daardoor het duurzame herstel tegenhouden. Voorwaarde voor export is een concurrerend prijspeil, voorwaarde voor de opbouw van een productie-apparaat is, dat de kosten daarvan de contante waarde van de in de toekomst ervan te wachten rendementen niet te boven gaan. Een hoog prijsniveau schrikt ondernemers af, wier belangen over de landgrenzen en over beperkte tijdslimieten heen reiken, getuige vooral de geringe bouwbedrijvigheid, welke niet enkel aan grondstofschaarste is toe te schrijven.

Het is dus begrijpelijk, dat de Regering thans aan de prijs- en loonsverhogingen een halt toeroept. Een centrale leidraad voor de bepaling van prijzen en lonen met de bedoeling te komen tot vergrote productie en verlaging van productiekosten is het uitgangspunt van de thans ingeleide nieuwe economische politiek.

Er zit echter aan die economische politiek heel wat meer vast dan een loonstop en een drang of dwang tot prijsverlaging. Er moet evenwicht zijn tussen lonen en kosten van het levensonderhoud en tussen productiekosten en prijzen van de producten. Zijn de lonen onvoldoende tot dekking van het levensonderhoud, dan heeft dat, naast het ethische en sociale euvel van zulk een ontberingstoestand, het bedenkelijke gevolg, dat de arbeidsprestatie beneden peil daalt of blijft. Liggen de prijzen der producten beneden de productiekosten, dan worden geen nieuwe productieprocessen aangevat en blijven sommige reeds geprojecteerde voortbrengingen achterwege. Onevenwichtigheid in de prijsbepalingen doet dus de productie afnemen, althans niet omhooggaan.

Om de spanning tussen lonen en productiekosten, via kosten van levensonderhoud, te beperken, heeft de Regering tot dusverre de prijzen van sommige levensmiddelen laag gehouden met subsidies uit overheidskas. Dit had echter weer een nieuwe onevenwichtigheid tengevolge, die van de rijksfinanciën.

Had men voor lonen en prijzen geen grenzen te stellen, dan konden al die onevenwichtigheden worden vermeden, door voortgaande verhogingen. Maar wij hebben verklaard, hoe het komt, dat er grenzen moeten worden gesteld en derhalve vragen die onevenwichtigheden aandacht.

De Minister-President ontwikkelde nu een program, omvattende de volgende groepen van maatregelen, door ons als volgt gerubriceerd:

A. Ter wegneming, resp. voorkoming van onevenwichtigheid tussen lonen en kosten van het levensonderhoud:

1. Verhoging van het geldloon, door uitbreiding van de kindertoeslag.
2. Verlaging van prijzen door:
 - a. minder gevarieerd assortiment, hetgeen goedkopere en snellere productie mogelijk maakt;
 - b. gewijzigde grondstoftoewijzing, vermoedelijk gericht op het geven van productiedirectieven, hetgeen kan leiden tot rationeler en goedkoper fabriceren;
 - c. verlaging van handelsmarges;
 - d. afschaffing van minimum-prijsstelling, dus toelating van prijsconcurrentie binnen het raam der maximum-prijzen;
 - e. verscherpte prijscontrole.
3. Kwalitatieve versoering door:
 - a. minder gevarieerd assortiment (zie A 2a);
 - b. alternatieve levering op de bon van goedkopere of duurere artikelen (margarine op de boterbon, suiker op de snoepbon).
4. Uitstel van de voorgenomen huurverhoging.

B. Ter wegneming, resp. voorkoming, van onevenwichtigheid tussen prijzen en productiekosten:

1. Stimulering der productie door prestatiebeloningen, ter verhoging van de arbeidsproductiviteit.
2. Stopzetten van de verhoging van loonnormen.
3. Rationeler productie (zie A 2a en b).

C. Ter wegneming, resp. voorkoming of vermindering van onevenwichtigheid in 's Rijks financiën:

1. Verlaging van de levensmiddelen subsidies, allereerst door verhoging van de prijzen voor brood, melk en boter¹⁾.

Overziet men dit stel maatregelen, dan komt een nieuwe koers tot uiting in de verlaging der handelsmarges, de toelating van prijsconcurrentie, de loonstop en de neiging tot prestatiebeloningen. Tot dusverre hadden ordeningsmaatregelen, zowel vóór de oorlog als na de bevrijding, veelal de strekking om bedrijfs-genoten bescherming te verlenen en hen in staat te stellen, hun inkomenspositie te handhaven of te verbeteren. Ook een zekere nivellering van verschillen tussen meer en mindere bekwaamheid of activiteit lag in zulke maatregelen veelal opgesloten. De vermelde voornemens A 2 c en d, B 1 en 2 wijzen nu in andere richting.

Evident belangrijk is het streven naar rationeler productie, zowel door vereenvoudiging van assortimenten als door aanwijzing van bepaalde te produceren soorten bij het toewijzen van grondstoffen. Deze bij onze algemene verarming volkomen passende versoeringspolitiek werkt, gelijk bovenstaand exposé toont, in alle opzichten gunstig: zij verlaagt productiekosten, zij verlaagt prijzen, zij vermindert kosten van levensonderhoud. Wij treffen dezelfde maatregel, onder drie rubrieken als positief werkend middel aan (A 2 a en b, A 3 a, B 3).

Geheel anders is dat met enige andere maatregelen. De verhoging van de kinderbijslag doet, via de verhoogde premie, de productiekosten omhooggaan. Daar de premieverhoging niet mag worden doorberekend doemt hier nieuwe onevenwichtigheid op, tussen prijzen en productiekosten. Eveneens dreigen zulke onevenwichtigheden in het handelsbedrijf te ontstaan door de verlaging der handelsmarges en bij de exploitatie van onroerend goed zullen zij door het uitstel van de huurverhoging, voorzover zij er al zijn, worden bestendigd. De maatregelen onder B worden dus geheel of ten dele gecompenseerd door sommige maatregelen onder A. En de gunstige werking van de maatregelen onder A worden weer ten dele tegengewerkt door de verhogingen van levensmiddelenprijzen ter ontlasting van de overheidsfinanciën.

Is deze nieuwe economische politiek ter dege uitgebalanceerd? Of wordt hier enkel richting gegeven aan Prijsbeheersing en Rijksbemiddelaars om de evenwichten alsnog te vinden? Bij de verlaging van de handelsmarges en bij de vaststelling van maximum-prijzen voor de producten van de meer gerationaliseerde voortbrenging heeft de Prijsbeheersing vrijheid van handelen. Zij mist die ten aanzien van kinderbijslag-premie en huishuur. Verlaging van productiekosten in het algemeen en van de kosten van onderhoud van onroerende goederen is derhalve een eerste vereiste.

Daartoe leidt, naast rationeler productie, de invoering, resp. uitbreiding, van stelsels van prestatie-loon. Alleen door verhoogde arbeidsproductiviteit, die tegelijkertijd tot verlaging van productiekosten en tot de zo nodige vergroting van product leidt, is hier oplossing te vinden. De arbeidsproductiviteit biedt, naar de eerste Nota over het Centraal Economisch

¹⁾ Ook voor suiker zal men het subsidie verminderen, maar de daaruit voortvloeiende prijsverhoging wordt opgevangen door verlaging van de accijns. Bedoelt deze comptabele handeling (vestzak aan broekzak) een toekomstperspectief te openen of past zij in het kader van een Nederlands-Belgisch-Luxemburgse tolunie?

Plan 1947²⁾ op blz. 10 opmerkt, een somber beeld. Na in November 1945 van 58 op 69 te zijn gesprongen is het indexcijfer (1938 = 100) sindsdien blijven schommelen tussen 65 en 69. In een halfjaar tijds is, ondanks alle propaganda voor hard en deugdelijk werken, de arbeidsproductiviteit niets vooruitgegaan. Kolengebrek en veroudering der machines vormen hiervan een voortdurend afnemende oorzaak, werkstakingen en transportonderbrekingen zijn wisselvallige factoren. Een belangrijk element is hier ook de bereidheid van den arbeider om zich in te spannen tot de beste prestatie, die hij kan geven. Om die te prikkelen acht de Regering nu een ruimere toepassing van stelsels van prestatie loon gewenst.

De toepassing en de keuze van deze stelsels zullen in nauw contact met het bedrijfsleven worden onderzocht en voorbereid. Terecht, want hier werkt in sterke mate een psychologisch element. Werkt de prikkel sterker, wanneer het prestatie loon een geringe aanvulling is op een voor het levensonderhoud in des arbeiders stand voldoende basisloon, of wanneer het een ruime, onmisbare complementering vormt van een te lage grondbeloning? Voor verschillende categorieën van werkenden zal deze vraag verschillend worden beantwoord. Daarom is gedegen onderzoek met medewerking van het bedrijfsleven, branche-gewijs, nodig.

Om dezelfde reden echter bevreemdt het, dat de Regering tezelfder tijd een maatregel voorstelt, die haar nieuwe economische politiek doorkruist, de uitbreiding van de kinderbijslag, welke voor alle arbeiders met meer dan één kind een aanzienlijke en voor alle werklieden met één kind een niet onbelangrijke verhoging van het vaste weekloon inhoudt. Op zichzelf achten wij deze verbetering van de positie der gezinnen geenszins verkeerd, integendeel, wij juichen het toe, dat de lasten, die juist de gezinshoofden hebben te dragen door het omhooggaan van de kosten van het levensonderhoud, worden verlicht, en wij achten de eerste twee kinderen, die tot dusverre buiten de bijslagregeling vielen, een goede maatstaf van selectie. Maar wij vrezen, dat de plotselinge verhoging van het basisinkomen bedenkelijke gevolgen zal kunnen hebben.

Psychologisch werkt een geleidelijke verhoging, met telkens kleine toenemingen, gunstig op de werklust, terwijl plotselinge aanzienlijke verbetering van de koopkracht tot satisfactie kan leiden. Achteruitgang na voorafgaande verhoging werkt meestal ontmoedigend en wekt afkeer op.

In de toekomst zijn nu verschillende verhogingen van de gezinsuitgaven te verwachten. Daaronder is allereerst de huurverhoging, een op den duur onontkoombare prijsaanpassing, die zal moeten medewerken tot het loskomen van activiteit in de woningvoorziening. Daar is voorts de prijsverhoging ter afschaffing van levensmiddelen subsidies, welke met de opslagen voor brood, melk en boter thans op bescheiden schaal wordt ingezet, terwijl verdere prijsverhogingen in het voornemen liggen. Daar is de voorgestelde verhoging van de omzetbelasting en van de degenen, die van het consumentencrediet ter aanschaffing van duurzame verbruiksgoederen zullen gebruik maken, zal de wettelijke afbetaling daarop het budget in de toekomst belasten. Welke psychologische reactie stelt men zich voor, wanneer na één aanzienlijke sprong naar boven het gezin korte tijd later geleidelijk aan weer het grootste deel van de vermeerdering van zijn reële inkomen moet prijsgeven?

Zou men geen dienst bewijzen aan de arbeidersgezinnen door de invoering van de overwogen maatregelen te synchroniseren? Afgezien van de psycho-

logische uitwerking op de werklust van gezinshoofden en tot de gezinnen behorende jongelieden neme men wel in aanmerking, dat plotselinge aanzienlijke koopkrachtvermeerdering leidt tot verhoging van levensstandaard, tot extra verbruik, dat men zich na enige tijd weer zal moeten ontzeggen. Gemis van iets, dat men reeds verkregen had, is een veel zwaarder offer dan het niet hebben van iets, wat men nooit, of wellicht jaren geleden, gehad heeft. Dat zwaardere offer kan men de mensen beter besparen.

Er is nog een andere zijde aan deze kwestie: een algemeen economische. Plotselinge vermeerdering van koopkracht leidt tot grote consumptieve vraag op niet gerantsoeneerde markten, hetzij naar vrije goederen, hetzij naar „zwarte” waar. Hoezeer dit de prijsdaling, die de Regering wil, de werklust en de arbeidsproductiviteit tegenhoudt, is bekend. De vraag, die straks, als de verhoging van de uitgaven werkelijkheid wordt, zal moeten afnemen, heeft intussen gestimuleerd tot meerdere productie van goederen, die dan geen afzet meer vinden, dus tot verspilling van schaarse productieve krachten. Deze ongewenste gevolgen van de voorgenomen maatregelen zijn te voorkomen door synchronisatie.

Wil de Regering, dat haar op gezonde gedachten geprojecteerde nieuwe economische politiek nuttig effect zal sorteren, dan zal zij de averechtse werking van de verruiming van de kinderbijslag moeten opvangen, hetzij door die slechts geleidelijk in te voeren, in nauw verband met de verwezenlijking van de maatregelen, welke het gezinsbudget verzwaren, hetzij door met deze verhoging van de kinderbijslag in te voeren een stelsel van verplicht sparen, door bijschrijving van de bijslagverhoging, geheel of gedeeltelijk, op spaarrekeningen, welke saldi in het algemeen eerst na een aantal jaren beschikbaar worden gesteld, maar waarop arbeiders met zeer laag weekloon en behoeftigen onder bepaalde omstandigheden en voorwaarden, geld zullen kunnen opnemen.

Dit alles, indien de verhoging van het basisloon nodig is. Om dit te beoordelen dient men deze, in beginsel tegen de nieuwe economische politiek ingaande maatregel in breder kader te bezien. En ook de nieuwe economische politiek in haar geheel zal men moeten projecteren tegen een bredere en diepere achtergrond. In de rede van den Minister-President hebben wij gemist het kader van onze diepe nationale armoede, zo ontstellend groot, dat men het wel begrijpt, als de Regering schroomt, deze ten voete uit te demonstreren, maar dat men niet begrijpen kan, dat velen, die inzicht konden en moesten hebben, nog steeds zo „gewoon” doen. Ook hebben wij gemist het perspectief van het herstel, van de wederopleving, van het alom fel aanpakken, juist als reactie op de armoede, zodra men zich die is bewust geworden. Zolang wij dit kader en dit perspectief missen is het de vraag, of deze nieuwe economische politiek de overgang kan vormen tot verwezenlijking van het zesjarenplan, in de meer genoemde nota opgesteld.

P.

HET ONTWERP HANDVEST VOOR DE INTERNATIONALE HANDELSORGANISATIE DER VEREENIGDE NATIES.

(I.T.O.)

Op 6 December 1945 deed de Amerikaansche „Secretary of State” aan den Britschen Ambassadeur te Washington een gewichtig document toekomen. Het bevatte een lange reeks voorstellen, bedoeld om te worden voorgelegd aan een in 1947 te houden Internationale Conferentie over handel en werkgelegenheid

²⁾ Uitgave van het Centraal Planbureau i.o., 's-Gravenhage, September 1946.

en werd tevens ter bestudeering toegezonden aan de Regeering van vele andere landen.

Het stuk gaat vergezeld van een gezamenlijke verklaring van de Vereenigde Staten van Amerika en Groot-Britannië, waaruit blijkt, dat deze voorstellen voortgekomen zijn uit het initiatief der Amerikaanse Regeering en dat de Engelsche Regeering in het algemeen volkomen met de voorstellen instemt en die aanvaardt als basis voor de internationale besprekingen. Zij verklaart krachtig tot het succes der voorgenen conferentie te zullen bijdragen.

De „Proposals” hebben in veel landen groote belangstelling gewekt. In Nederland heeft in Maart 1945 de Raad voor Economische Aangelegenheden uit den Ministerraad een commissie benoemd voor het uitbrengen van advies over den inhoud der voorstellen. Ongetwijfeld verdienen die onze volle aandacht. Zij gaan er van uit, dat een bevredigend welvaartspeil slechts bereikbaar is, wanneer internationale economische samenwerking geleid zal hebben tot een hoog peil van werkgelegenheid en een internationalen handel, die niet meer, als tusschen de beide wereldoorlogen in toenemende mate het geval was, den verlammenenden invloed ondervindt van talloze belemmeringen van velerlei aard.

De „Proposals” beoogen de oprichting, in het kader van de Vereenigde Naties, van een „International Trade Organisation” (I.T.O.), welke tot taak zal hebben, de overeenkomsten, welke op den grondslag der „Proposals” uit de te houden conferentie zullen voortkomen, uit te voeren en onlangs vond de publicatie plaats van een door de Amerikaanse Regeering ontworpen handvest voor deze nieuwe internationale organisatie. Strekking en inhoud van dit ontwerp komen in hoofdzaak overeen met die van de „Proposals”, al zijn sommige punten verder uitgewerkt en scherper geformuleerd, en al vallen hier en daar ook wel eens afwijkingen te constateeren, welke dan echter slechts details betreffen.

Van Amerikaansche zijde zal ongetwijfeld de wensch uitgaan om het „draft charter” den grondslag te doen zijn voor de besprekingen in de conferentie van 1947, doch, het lijkt niet onmogelijk, dat Engeland, dat wel zijn instemming betuigt heeft ten voornaamsten inhoud der „Proposals” en zich ten aanzien van het meer in details gaande „draft charter” niet gebonden heeft, daartegen bezwaar zal maken.

Wij zullen echter goed doen, ons voor onze beoordeeling der Amerikaansche plannen te baseeren op het „draft charter”, omdat dit het meest recente en uitvoerige der twee stukken is.

Wie zich in den inhoud verdiept, ontmoet bij het lezen telkens weer oude bekenden uit een tijd, die in jaren niet ver achter ons ligt, doch waarvan wij gescheiden zijn door de zoo moeizaam doorworstelde en ons zoo lang gevallen oorlogsjaren. In dien tijd waren de wrange herinneringen aan de belemmeringen, die den internationalen handel in die vooroorlogsche jaren steeds meer deden inkrimpen en die voor ons land zulke uitermate nadelige gevolgen hadden, wat vervaagd. Lezing van het Amerikaansche ontwerp doet dat alles echter in ons geheugen terugkeeren, al is het geen opwekkende ervaring, al die den handel belemmerende maatregelen, welke aan onze welvaart toen zoo veel afbreuk deden, weer duidelijk voor ons te zien.

Die herinnering verhoogt echter tevens de aantrekkelijkheid der gedachte, die aan de „Proposals” ten grondslag heeft gelegen, dat tot de middelen ter beveiliging tegen nieuwe verbreking van den vrede ongetwijfeld dient te worden gerekend internationale economische samenwerking, welke wrijvingen voorkomt of de oorzaken daarvoor uit den weg ruimt en het welvaartspeil kan verhoogen.

Omtrent de bevordering der werkgelegenheid bevatten zoowel „Proposals” als Ontwerp Handvest slechts korte passages. Deze bepalen zich tot de erkenning door alle leden der I.T.O., dat handhaving van werkgelegenheid voor allen, die in staat zijn tot werken, voorwaarde is voor het welslagen van den arbeid der organisatie. De daartoe noodige maatregelen zal elk der aangesloten landen zelf dienen te nemen, met dien verstande, dat zij niet mogen leiden tot werkloosheid in andere landen en niet onverenigbaar mogen zijn met het streven naar uitbreiding van den internationalen handel. Overigens wordt bepaald, dat het, in overeenstemming met het Handvest der Vereenigde Naties, de Economische en Sociale Raad zijn, die voor de toepassing van deze korte doch verstrekkende bepalingen over de werkgelegenheid zorg dient te dragen.

De eigenlijke bemoeiing met dit vraagstuk zal dus niet behooren tot de taak der I.T.O. Wat deze wel zal hebben te doen, vormt reeds een taak van geweligen omvang, welke behandeld wordt in drie hoofdstukken van het Ontwerp Handvest, die tot opschrift hebben: Algemeene Handelspolitiek, Beperkende Handelspraktijken en Intergouvernementele Goederenovereenkomsten.

Voor Nederland is ongetwijfeld het eerste der drie hoofdstukken het belangwekkendste. Het behandelt stuk voor stuk de vele en veelsortige handelsbelemmeringen, welke wij uit het verleden maar al te goed kennen. Ten aanzien van vele daarvan hebben wij aan den lijve gevoeld, hoezeer zij in staat zijn, den handel te verlammen en hevige schade te veroorzaken, welke wij er van hebben ondervonden. Anderzijds zijn verschillende der den handel belemmerende maatregelen ook door Nederland zelf toegepast als middel tegen de gevaren, die in het tijdperk tusschen de twee wereldoorlogen ons bedrijfsleven en onze werkgelegenheid bedreigden.

Tegen al die handelsbelemmeringen bevat het ontwerp min of meer stringente verbodsbepalingen. Naar een toestand, dien men bepaald als vrijhandel zou kunnen aanduiden, streeft het ontwerp nog niet, maar wel naar een belangrijke verlichting der kluisters, waarin de internationale handel vroeger den oorlog gesloegen was en nu weer gesloten dreigt te worden. In algemeenen zin kan dit streven naar een aanmerkelijke bevrijding van het goederenverkeer voor ons land, dat voor het herstel van zijn welvaart zoozeer een zoo groot mogelijke vrijheid behoeft voor den uitvoer der producten van zijn nijverheid, landbouw en veehouderij, voor den invoer van de grondstoffen zijner industriele en agrarische veredelingsbedrijven en voor zijn driehoeks- en transitohandel, slechts aantrekkelijk zijn. Nadere beschouwing van de bepalingen doet ons echter al spoedig inzien, dat het zaak is om ons grondig af te vragen, in hoeverre het prijsgeven der mogelijkheid om zekere middelen ter beveiliging van ons bedrijfsleven en onze werkgelegenheid toe te passen, nadeel zou berokkenen aan gewichtige welvaartsbronnen.

Het is alleszins gerechtvaardigd, ons te vergewissen van het gewicht der van ons als prijs voor de te verkrijgen grotere handelsvrijheid verlangde opofferingen. Dit zou dan kunnen leiden tot de overtuiging, dat in sommige gevallen de verbodsbepalingen een wel wat al te groote beperking onzer bewegingsvrijheid met zich brengen, en wij, zonder de redelijkheid uit het oog te verliezen, mogen trachten een wijziging te verkrijgen.

Op vele punten temperen uitzonderingsbepalingen (zoogenaamde „escape clauses”) de gestrengheid der verbodsbepalingen. Voor het behoud der mogelijkheid, dat met onderhandelingen op grond van deze voorstellen iets bereikt wordt ten behoeve van een vrijer

handelsverkeer, was dat noodzakelijk. Aanvaarding der voorgestelde regeling zou reeds een grooten stap in die richting beteekenen, en het is zelfs zeer de vraag, of het geheel der „escape clauses” voor een voldoende aantal landen voldoende zal zijn om den waarschijnlijk wel algemeen aanwezigen wensch naar een vrijer handelsverkeer zwaarder te doen wegen dan de in de voorstellen vervatte beperking der vrijheid om naar eigen goedvinden afweer- en beveiligingsmaatregelen te treffen ten behoeve van eigen bedrijfsleven en werkgelegenheid.

Ten aanzien van die „escape clauses” zou het wel eens bezwaar kunnen ontmoeten, dat zij niet zelden den indruk maken, ontworpen te zijn, teneinde speciaal voor Amerika de mogelijkheid open te houden om zijn bewegingsvrijheid te behouden. Zeer duidelijk treedt dat aan het licht in art. 8, waar van het streven naar opheffing van preferentiele behandeling ten aanzien van invoerrechten of anderszins alle voorrechten van dien aard uitgesloten zullen zijn, welke Amerika toegestaan heeft aan de Republiek Cuba. Hier behoeft niet meer gesproken te worden van een indruk.

Voor Nederland is meer dan voor vele andere landen de geleidelijke bevrijding van den internationalen handel uit het vooroorlogsche samenstel van belemmeringen een zaak van zeer groot gewicht, maar toch geldt ook voor ons, dat ook deze medaille een keerzijde heeft.

Zoo wordt het vrij algemeen waarschijnlijk geacht, dat onze agrarische bedrijfstakken binnen afzienbaren tijd weer door dezelfde gevaren zullen worden bedreigd als in de jaren na 1930. Zelfs de meest overtuigde voorstanders van een zoo vrij mogelijk internationaal handelsverkeer erkennen, dat die bedrijfstakken dan om verschillende redenen niet aan hun lot kunnen worden overgelaten. De voorstellen van het handelspolitieke hoofdstuk van het „draft charter” echter sluiten de middelen, welke in de vooroorlogsche jaren ter bescherming van ons agrarische bedrijfsleven zijn toegepast, vrijwel alle uit, zij het, dat ook hier uitzonderingsbepalingen verzachting brengen. Gezien de doelstellingen van de voorstellen ligt het echter voor de hand, dat ook die bepalingen ons niet de volledige vrijheid laten van voorheen en daarom zal het goed zijn, dat wij ons nauwkeurig afvragen, of ons voldoende vrijheid gelaten wordt om voor de agrarische producten althans binnenslands een voldoende prijspeil te handhaven, wanneer straks de landen met lage productiekosten hun invloed weer sterk doen gevoelen.

Iets dergelijks geldt voor de industrie. Kwantitatieve beperking van den invoer (contingenteering, invoervergunningen of anderszins) behoort tot de handelsbelemmeringen, waartegen de voorstellen zich richten en dus tot de maatregelen ten behoeve der werkgelegenheid, die niet mogen worden toegepast. Ook hier weer zekere uitzonderingen, die echter in tijdsduur beperkt zijn of slechts voor bijzondere gevallen gelden en niet leiden tot de mogelijkheid om zulke handelsbelemmeringen als systeem in eere te herstellen. Waar wij in Nederland in belangrijke mate op de industrie en haar uitbreiding zijn aangewezen voor de werkgelegenheid en over het algemeen als toekomstige bron voor de te herstellen welvaart is het gerechtvaardigd, dat wij ons ook omtrent haar afvragen, hoe ver wij beperkingen in onze vrijheid tot het nemen van beveiligingsmaatregelen kunnen aanvaarden.

Hoe volledig men ook in algemeenen zin moge instemmen met de doelstellingen van het „draft charter”, toch doen wij niet tekort aan ons verlangen naar een vrijer handelsverkeer, wanneer wij ons van de consequenties der bepalingen goed rekenschap geven, en ons afvragen, in hoeverre het voor ons zaak is, hier en daar wijziging of verruiming van uitzonderingsbepalingen te bepleiten.

Wij behoeven daarmee volstrekt niet in strijd te geraken met de overtuiging, dat een zoo verstrekkende en grootscheepsche poging als een op Amerikaansch initiatief gedaan zal worden voor de bevrijding van het handelsverkeer van uitermate groote waarde is, ook voor ons. Voorop blijve staan, dat juist Nederland, dat voor het herstel van zijn welvaart in zoo hooge mate afhankelijk is van een gunstige ontwikkeling van zijn uitvoer, alsmede van behoud en herstel van zijn transitio- en driehoekshandel, die bevrijdingspogingen slechts kan toejuichen. Ook zien wij in Nederland zeer goed in, dat een mislukking het gevaar van den economischen oorlog weer kan oproepen met de ellendige gevolgen daarvan, welke wij zoo grondig hebben leeren kennen.

Daarnaast echter hebben de verwoesting en ontwrichting, welke het bedrijfsleven in de oorlogsjaren heeft ondergaan, ons heviger getroffen dan verscheiden andere landen, die in den oorlog gewikkeld zijn geweest. Daardoor stelt ons herstel zoodanige bijzondere eischen, dat uitbreiding van de uitzonderingsbepalingen ten behoeve van Nederland en andere landen, die in vergelijkbare omstandigheden verkeerden, niet ongerechtvaardigd schijnt, al zou de daardoor ontstane grootere vrijheid misschien aan een bepaald aantal jaren of aan de mate, waarin het herstel vordert, gebonden kunnen worden.

Het ligt voor de hand, dat in deze voorstellen tot het wegnemen van handelsbelemmeringen de wensch om te komen tot verlaging van invoerrechten, welke hoogte in vele gevallen één der ernstigste belemmeringen van het handelsverkeer vormt, een belangrijke rol speelt. In art. 18 van het ontwerp handvest verbinden de leden der I.T.O. zich, om op verzoek van een ander lid of andere leden met hen in onderhandeling te treden over ingrijpende verlaging van invoer- en uitvoerrechten, alsmede over de intrekking van preferentiele tarieven. Dit laatste is van groot gewicht, ook voor ons, mede wegens de teleurstellingen, welke de voorkeurrechten tusschen de deelen van het Britsche Rijk (Ottawa) ons hebben berokkend. Het zal echter, al heeft de Engelsche Regeering haar instemming betuigd met de „Proposals”, wel heel wat voeten in de aarde hebben, alvorens de „Imperial preference” in eenigszins belangrijke mate zal zijn verzwakt. Men vergete bijvoorbeeld niet, dat slechts de Regeering van Groot-Brittannië zich min of meer gebonden heeft aan den hoofdinhoud der „Proposals”, doch van de andere deelen van het Britsche Rijk kan dat niet worden gezegd.

Gezien het zeer groote aantal der posten in de gezamenlijke tarieven der verschillende landen zullen de wenschen, welke men in elk dier landen koestert ten aanzien van de verlaging van tariefposten der medeleden, zeer talrijk zijn. De onderhandelingen, waarvan art. 18 spreekt, behoeven daarom, zullen zij niet in verwarring eindigen, een goede organisatie en grondige voorbereiding. Daarom heeft de Amerikaansche Regeering reeds geruimen tijd geleden een vijftiental landen, waaronder die, welke de grootste plaatsen innemen in het internationale handelsverkeer, uitgenoodigd tot een in het voorjaar van 1947 te houden voorbereidende conferentie, waar onder meer aller wenschen ten aanzien van tariefverlagingen, alsmede alle bereidverklaringen daartegen, tot verlaging van eigen tariefposten, ter tafel kunnen worden gebracht. Een groote beurs dus, waar 15 landen met elkaar zullen onderhandelen over de tariefverlagingen, welke men aan elkaar zal verleen. Ter vergemakkelijking van deze onderhandelingen is aan de uitgenoodigde landen, waartoe ook Nederland behoort, verzocht om tevoren lijsten der wenschen en bereidverklaringen in te zenden. Het is nadrukkelijk de bedoeling, dat alle

verlagingen gelden zullen voor alle leden van deze „low tariff club”, waartoe ook de andere leden der I.T.O. zullen behooren. Daarin ligt dus een afscheid van de bilaterale overeenkomsten, welk systeem in de vooroorlogsche jaren op den internationalen handel zoo storend heeft gewerkt en een zoo compleet mogelijke overgang tot multilaterale afspraken, buiten welke voordeelen slechts die landen blijven, die niet bij de I.T.O. zullen zijn aangesloten. Deze universele samenwerking en uitgebreide meestbegunstiging zal, met uitzondering slechts van de buitenstaanders, ook gelden voor de op ander gebied binnen de I.T.O. tot stand te brengen maatregelen ter bevrijding en uitbreiding van het handelsverkeer.

Wanneer men er zich rekenschap van geeft, met hoeveel bezoekers men op die „beurs” overleg zal moeten plegen en hoe groot voor ieder der landen daar het aantal tariefposten zal zijn, waarover het met de gezamenlijke andere bezoekers zal willen spreken, lijkt de taak, om daarin orde te scheppen, en ten slotte te komen tot een lijst der in al die onderlinge verhoudingen toegestane concessies, welke dan voor allen zullen gelden, moeilijk uitvoerbaar. Misschien zou men beter doen om te besluiten, dat eerst alle geldende invoerrechten met een zeker niet te klein percentage worden verlaagd en dat daarna aan de tarieven, die dan nog een prohibitief karakter bezitten, dit karakter ontnomen wordt.

De gang van zaken bij deze onderhandelingen zal ongetwijfeld van zeer groote betekenis zijn, al was het alleen, omdat zij ons zal doen zien, in hoeverre men in de wereld bereid is om de handen ineen te slaan, teneinde het handelsverkeer van zijn kluisters te bevrijden.

Een eersten indruk daaromtrent zal ook verkregen kunnen worden in de inleidende conferentie, welke te Londen op 15 October a.s. op uitnodiging van den Economischen en Socialen Raad der Vereenigde Naties zal worden geopend en waaraan ook een Nederlandse delegatie zal deelnemen. Daar zullen over de voorstellen tot oprichting van de I.T.O. en haar voorgenomen doelstellingen de eerste gedachtenwisselingen plaats vinden.

Het hoofdstuk over de handelspolitiek in het ontwerp handvest bevat voorts uitvoerige bepalingen, die gericht zijn tegen te groote differentiatie in de tarieven, de verschillende methodes tot uitholling der meestbegunstiging, welke wij ons uit de periode tusschen de beide wereldoorlogen zoo goed herinneren, alsmede tegen de vele andere den handel belemmerende bepalingen, die naast hooge invoerrechten blijk gaven van de vindingrijkheid der Regeeringen van vele landen, wanneer het ging om het afweren van buitenlandse goederen.

Het is niet mogelijk om in het bestek van deze beschouwingen aan alle bepalingen van het ontwerp de aandacht te schenken, die zij ongetwijfeld verdienen en hetzelfde geldt voor de hoofdstukken over Beperkende Handelspraktijken en Intergouvernementele Goederenovereenkomsten (Commodity Agreements).

Ten aanzien van de eerstgenoemde zij opgemerkt, dat het desbetreffende hoofdstuk zich bezig houdt met de kartels en alle vormen van samenwerking tusschen handelaren of producenten, welke ten doel hebben het vaststellen van prijzen en verkoopcondities, het verdeelen van markten of afzetgebieden, het beperken van productie en uitvoer en wat dies meer zij. Gezien de Amerikaansche origine der voorstellen en den bekenden Amerikaanschen tegenzin tegen alles wat riikt naar trusts of kartels kan het geen verwondering wekken, dat dit hoofdstuk zich zeer nadrukkelijk uitsprekt tegen al deze vormen van samen-

werking en zeer karig is met uitzonderingen. Zoo ver gaat blijkbaar de Amerikaansche afkeer, dat art. 34 zelfs standaardcontracten in den ban doet, die toch een heilzamen invloed hebben op den internationalen handel in vele stapelproducten en zelfs niet zelden door uitroeiing van onoirbare practijken de mogelijkheid hebben geschapen voor een goed geordenden omvangrijken handel in die producten.

Wanneer dit hoofdstuk in de te houden conferenties ter sprake komt, zal tegen deze Amerikaansche inzichten zeker de elders en ook in Nederland heerschende opvatting aan den dag treden, volgens welke met kartels en andere min of meer daarmee vergelijkbare vormen van samenwerking uitstekende resultaten kunnen worden bereikt, al kunnen zij ook voor ongewenschte doeleinden worden gebruikt. Verwacht mag worden, dat een zoodanige omwerking van het hoofdstuk zal worden bepleit, dat erkenning van de waarde der samenwerking voorop staat en de bestrijding beperkt blijft tot misbruiken.

Zeer belangwekkend is het hoofdstuk over goederenovereenkomsten, door middel waarvan herhaling moet worden voorkomen van de verstoring van het evenwicht tusschen exportaanbod en afzetmogelijkheid als gevolg van overdadig aanbod, die zulk een groote rol gespeeld heeft bij ontstaan en voortwoekeren der crisis van 1930 en volgende jaren. Dit is hetzelfde terrein, waarop ook de F.A.O. (Food and Agricultural Organisation of the U. N.) zich wil gaan bewegen. Het zal ongetwijfeld noodig zijn, dat een regeling wordt getroffen, die voorkomt, dat beide organisaties zich hier met hetzelfde werk bezig houden. Het ontwerp handvest voor de I.T.O. bevat uitvoerige bepalingen over het tot stand komen en de werking der goederenovereenkomsten.

Van hetgeen het ontwerp verder nog bevat, zij nog slechts vermeld, dat de sancties, welke er toe hebben bij te dragen, dat de leden zich aan de door hen aangevaarde bepalingen houden en dat dus het internationale handelsverkeer daarvan de weldadige uitwerking ondervindt, niet den indruk maken, dat van haar de daartoe benodigde kracht zal uitgaan. Versteking der sancties en toevoeging daaraan van arbitragebepalingen, zal waarschijnlijk wel worden bepleit en dan een belangrijk onderdeel der discussies uitmaken.

Uiteraard kon in dit overzicht niet op de details van de voorstellen worden ingegaan. Vele vragen, die zij doen opkomen, vele tegenwerpingen, waartoe zij gereede aanleiding geven en vele moeilijkheden, die zij onopgelost laten, moesten onaangeroerd blijven. Gezien het groote doel, dat de voorstellen beoogen, de overwegende rol in het economisch wereldbestel van Amerika, dat er het initiatief toe nam en aan de aanvaarding groote waarde hecht, gezien de aandacht, die er aan zal worden gewijd in een reeks van internationale conferenties in het kader van de Vereenigde Naties en gezien de zeer groote betekenis, welke zij kunnen krijgen voor de welvaart in zeer veel landen en het behoud van die wereldvrede, verdienen zij nadere kennismaking ten volle.

JAN SCHILTHUIS.

FINANCIEELE SANEERING VAN DUITSCHLAND.

Het is duidelijk, dat de huidige min of meer chaotische financieele situatie in Duitschland roept om een grondige saneering, en het is begrijpelijk, dat de geallieerde mogendheden, die Duitschland bezet houden,

het als haar taak zien aan een spoedige reorganisatie van Duitslands financiële bestel mede te werken en zelfs daartoe het initiatief nemen.

Momenteel is er een plan, dat van Amerikaanse zijde is opgesteld (het zgn. Dodge-plan), waarvan de hoofdinhoud hier en daar is bekend geworden en waarover ons nu uit het buitenland eenige bijzonderheden gewerden.

Voor hen, die zich met de Nederlandsche saneringsmaatregelen hebben beziggehouden, is het uiteraard zeer interessant, kennis te nemen van het zeer gedurfde en breed opgezette Amerikaanse plan; dit te meer wanneer men leest, dat de opstellers mede gebruik hebben gemaakt van de met de financiële hervormingsmaatregelen in naburige landen opgedane ervaringen.

Het plan behelst allereerst de creatie van een nieuw Duitsch ruilmiddel, de zgn. Deutsche Mark (D.M.) en het terugbrengen van alle bestaande geldelijke rechten en verplichtingen tot het tiende deel van hun oorspronkelijke nominale waarde in R.M.

Hierop worden echter de volgende uitzonderingen gemaakt:

a. Inkomensposten (loonen, salarissen, huren e.d.) blijven op hetzelfde peil in D.M. als vroeger in R.M.

b. De schuld van het Deutsche Rijk wordt niet tot 1/10, maar tot nihil teruggebracht.

c. Sociale verzekeringsuitkeringen en pensioenen worden, voor kleinere uitkeringen dan 80 R.M. per maand, evenals t. a. v. de loonen het geval is, op het vroegere niveau gehandhaafd; uitkeringen boven 80 R.M. doch beneden 250 R.M. worden tot 80 pCt. van het R.M.-niveau teruggebracht. Dit beteekent derhalve een uitkeering van 200 D.M. per maand als maximum; daarboven vindt geen uitkeering plaats.

d. Banken, verzekeringsmaatschappijen e.d., die hun grootendeels in rijksschulden belegde activa waardeloos zien worden, ontvangen ter voldoening aan hun gereduceerde verplichtingen een soort „toewijzing” van een bepaald gedeelte van de hierna te noemen nieuwe Deutsche schuld.

Om de last der saneering ook op houders van reële activa (grond, huizen, installaties en zelfs ook inventarissen, voorzoover deze soorten activa niet sociale of publiek-administratieve doeleinden dienen) te leggen, worden deze activa (mits boven 1.000 D.M.) belast met een staatshypotheek, gelijk aan 50 pCt. van de reële waarde dezer activa.

Hypotheeknemer (crediteur) wordt een Egalisatiefonds voor oorlogsverliezen, hetwelk op grondslag van deze vorderingen op bezitters van reëlia zelf weer nieuwe schuldbewijzen uitgeeft (certificaten) en wel aan allen, die door den oorlog hebben geleden, *alsmede aan hen, die schade leden door de terugbrenging van hun geldelijke vorderingen tot 10 pCt.* Deze schadevergoeding denkt men zich op 30 pCt. van het nominaal geleden verlies, met een uitzondering voor schade tot 500 R.M. per familie, welke voor 100 pCt. wordt gehonoreerd met een soort spaarcertificaten.

De taak van het Egalisatiefonds omvat dus ook vaststelling der schade en tevens rechtsherstel; aangezien de aflossing der certificaten naar bedrag en termijn door het Egalisatiefonds groepsgewijze en individueel geschiedt, bezit dit Fonds een machtig en effectief wapen om door de Overheid geleide economie te bedrijven.

Teneinde het Egalisatiefonds de liquiditeiten te verschaffen om certificaten af te lossen, d.w.z. schade-gerechtigden hun claims in geld te kunnen uitbetalen, ontvangt het Fonds van de hypotheekgevers (de bezitters der reële activa) een tusschen 1 en 3 pCt. te betalen rente en tevens een tusschen 1 en 3 pCt. te bepalen aflossing. Het feit, dat de hypothecaire schul-

denaren te allen tijde de staatshypotheek onmiddellijk kunnen aflossen, waardoor zij zich rente besparen, vormt een additioneele bron van liquiditeiten voor het Fonds. (Een soort negatieve prikkel tot sparen!).

Het in den vorm van vennootschappen op aandeelen gevoerde bedrijfsleven wordt de hypotheek opgelegd door een kapitaalverwatering met 80 pCt., waarbij de nieuwe aandeelen (waarvan het stemrecht nader is te regelen) aan het Egalisatiefonds toevallen. Het bedrijfsleven kan zich eerst na eenige jaren van deze overheidsdeelneming in het kapitaal bevrijden en wel door terugkoop der aandeelen tegen de reële boekwaarde of wel door het vestigen van een staatshypotheek tot hetzelfde bedrag.

Ten slotte wordt het bovenomschreven gereduceerde vermogen van particulieren nog eens onderworpen aan een vermogensheffing en een van 10 pCt. tot 90 pCt. varieërende heffing op den vermogensaanwas met 1935 en 1946 als peildata; met zekere vrijstellingen voor kleinere vermogens.

De geheele, in bovenstaande punten samengevatte operatie, moet volgens het plan in rond 2 jaar voltooid zijn; hieraan gepaard wordt nog verlangd:

a. een reorganisatie van de begroting en een beperking der uitgaven;

b. een organisatie van een circulatiebank en van een deviezencontrôle;

c. herstelcredieten, mede door voorschotten op de certificaten;

d. een kleine prijsstijging;

e. verlaging van directe en verhooging van indirecte belastingen;

f. internationale koersbepaling van de nieuwe D.M., waarvoor 25 Scts. = \pm f. 0,66 per D.M. wordt voorgesteld.

Zet men zich tot het geven van een oordeel over het boven geresumeerde plan, dan moet dit theoretisch ongetwijfeld als een knap stuk werk worden beschouwd, als een grootsch opgezet project om tal van na-oorlogse maatregelen, welke geheel verschillende gebieden bestrijken, in een sluitend geheel samen te brengen. Is het echter ook praktisch te verwezenlijken? Dit is de vraag, op welke beantwoording het ten slotte aankomt. Allereerst echter nog een enkel woord over eenige facetten van het plan.

De decimeering van de monetair vorderingen komt neer op het tot stand brengen van de ook aan een inflatie inhaerente bevoordeeling van debiteuren ten laste van hun crediteuren. Op zichzelf is inderdaad de methode, om de algemeene verarming in een land ook in de particuliere vermogens tot uitdrukking te brengen, of die van heffingen, of die van een inflatorische prijsontwikkeling. Nederland verkoos het eerste, Frankrijk het tweede systeem. In Duitsland wil men een combinatie van beide, met dien verstande, en hierin zit de vondst, dat men de „inflatie” beperkt tot vermogenswaarden, doch de inkomens zooveel mogelijk wenscht te handhaven. Hoewel het plan toch nog met een kleine prijsstijging rekening houdt, zou het ook wel eens omgekeerd kunnen zijn. De decimeering der schulden, waarvoor een niet-rentende deelneming van het Egalisatiefonds in het kapitaal aan de rechterzijde van de balans in de plaats treedt, zou door de daaruit resulterende verlaging der rentelast een kostprijsverlagend en daardoor een het prijsniveau drukkend effect kunnen hebben. Zou dit effect de andere en in omgekeerde richting werkende krachten overtreffen, dan zou de reële koopkracht van de inkomens wel eens vergroot kunnen worden, waardoor alleen de vermogens de verarming te dragen hebben, terwijl zij dan bovendien tot een verhooging der reële inkomens bijdragen.

De taak van het Egalisatiefonds is enorm en belang-

wekkend. Boven werd uiteengezet hoe dit Fonds aan zijn middelen komt en dat het op zijn beurt certificaten uitgeeft; waar de laatsten renteloos zijn, brengen deze certificaten geen drainage van de middelen van het Fonds teweeg.

Bij de uitreiking van de certificaten fungeert het Fonds als „Schade-Enquête Commissie” en „Raad voor het Rechtsherstel”; bij de aflossing (= uitbetaling) ervan als „Deblokkeeringsinstantie” en „Investeringscommissie”.

De vergoeding, die ook de houders van gedecimeerde geldvorderingen (ad 30 pCt. van hun schade) ontvangen, reduceert het verlies van deze laatsten tot 70 pCt. van 90 pCt. = 63 pCt. De rechtvaardiging, dat zodoende houders van geldvorderingen per saldo met 13 pCt. meer belast worden dan de bezitters van reële activa (die nl. 50 pCt. hypotheek krijgen opgelegd), kan wellicht ten deele worden gevonden in de op de hypotheekschuld rustende rentelast, die wel op de tweede, maar niet op de eerste categorie bezitters drukt.

De stelling, dat het Fonds in de aflossing der certificaten een economisch wapen bezit, doet onmiddellijk denken aan de ons vertrouwde deblokkeering en investeringscontrole. In wezen vormen de certificaten een pensant van ons monetair geblokkeerd geld, c.q. inschrijvingen op het Grootboek van den Wederopbouw; uit het plan blijkt nl. niet, dat de certificaten verhandelbaar zijn gedacht. Aflossing van certificaten vindt waarschijnlijk plaats als er voor productieve investering of voor herbouw, rekening houdend met de daarvoor beschikbare goederen-hoeveelheid, mogelijkheid is. Een zuiver prioriteiten-systeem, dat alle economische macht bij het Fonds legt, met alle voor- en nadeelen van dien.

De bedrijven zullen zich zodoende, gelijk in ons land, in de rij moeten scharen, teneinde volgens een urgentieschaal een rantsoen koopkrachtig geld te ontvangen. Wat voor het bedrijfsleven de deelneming van het Fonds in het kapitaal tot 80/180 = 44,4 pCt. zal beteekenen, zou de toekomst moeten uitwijzen. Weliswaar zouden de bedrijven zich na eenige jaren van dezen partner kunnen ontdoen door aanvaarding van een staats hypotheek (die voor het bedrijfsleven in den vorm van vennootschappen op aandelen dus slechts 44,4 pCt. en niet 50 pCt. van de reële boekwaarde zou bedragen), doch dit zou een rentelast meebrengen, die de rentebevrijding door de schulddecimeering grootendeels teniet zou doen. De kans op blijvend bezit van het Egalisatiefonds van een deel van vele bedrijven, een gedeeltelijke socialisatie dus, zou derhalve blijven bestaan. Veel beteekent dat echter niet. De „geruischlooze” socialisatie door beheersching van staatswege van alle economische factoren, maakt dezen laatsten stap van ook juridische overneming van een deel van de aandelen betrekkelijk klein.

De almacht van het Egalisatiefonds komt ook sterk uit bij zijn functie inzake de nietigverklaring van de rijksschuld. Als een soort Sinterklaascommissie in een theoretisch-mechanische wereld gaat het Fonds nl. bewijzen van deelneming in een nieuwe Deutsche schuld toedeelen aan allerlei instellingen, die vroeger obligaties of schatkistpapier van het Deutsche Rijk bezaten, waarbij niet het vroegere bezit, doch de behoeften van de instellingen (nl. het volume aan verplichtingen in nieuwe D.M.) bepalend is. (De particuliere bezitters van Deutsche rijksschuld worden tot 1.000 R.M. met 10 pCt. in nieuwe Deutsche schuld schadeloos gesteld; voor het restant zullen zij weer 30 pCt. in certificaten ontvangen).

Is het Dodge-plan practisch te verwezenlijken?

Als men de enorme administratieve problemen,

welke in Nederland alleen al de geldsaneering teweeg heeft gebracht, voor oogen houdt en zich realiseert, dat het Amerikaansche plan, weliswaar in fasen, maar toch in een kort tijdsbestek en in één samenhang, niet alleen de geldsaneering, maar ook de budgetaire saneering, het rechtsherstel, het schadevergoedingsvraagstuk en en passant twee heffingen van het vermogen tot stand wil brengen, is men geneigd die vraag ontkennend te beantwoorden.

Dit te meer, indien men in aanmerking neemt, dat het administratieve apparaat in Nederland vrijwel ongeschonden was, terwijl het in het in vieren verdeelde Duitschland niet alleen de vraag is of de Duitse ambtenaren voldoende geoutilleerd en bereid zijn dit buitenlandsche plan tot uitvoering te brengen, maar tevens en vooral, of ook een minder verreikende poging eenige kans van slagen zou hebben zonder de admipstratieve gegevens en contrôles, die noodig zijn. Zonder het volledige vermogenskadaster, dat in Nederland door geldomwisseling, saldiablokkeering, effectenregistratie, enz. voor 'elkeen is aangelegd en zonder de daarop aansluitende fiscale recherche, had de ter vermindering van een vergaande inflatie hier nagestreefde saneering van het ruilmiddel, met als sluitstuk de wel budgetaire, maar vooral ook monetaire betekenis hebbende vermogensheffingen, nauwelijks effectief kunnen zijn.

Hoe denkt men zich een aanwasheffing in het verwoeste Duitschland zonder fiscale renseignementen (men denke eraan wat alleen het wegraken van bescheiden in Arnhem ten onzent al voor problemen oplevert), hoe een waardeering van alle activa voor de vaststelling der hypotheekbedragen, hoe een schade-enquête (waar vrijwel iedereen schade geleden heeft, hoe de toedeeling van nieuwe Deutsche schuld op basis van behoeften zonder behoorlijke gegevens, hoe een rij-vorming van gegadigden voor investering en deblokkeering, waar niet velen, maar vrijwel allen hun plaats in wenschen in te nemen?

En administratief onoplosbaar probleem derhalve. De vraag komt dan uiteraard op: wat dan wel? Het is niet de bedoeling dit probleem in het kader van dit artikel te behandelen. Men kan zich afvragen of een weliswaar ruwere, maar veel eenvoudiger, methode niet een algemeene prijsstijging in Duitschland zou zijn, meebrengend gevolgen niet alleen voor vermogen, maar ook voor inkomen en derhalve voor dit laatste aanpassing en correcties vereischend. Daarnaast kan er aanleiding zijn bezitters van realia te belasten en een éénmalige heffing op te leggen (eventueel voorafgegaan door een saldiablokkeering).

Waar in Duitschland het evenwicht tusschen geld en goederen ver te zoeken is, zal de enorme hoeveelheid zwevende koopkracht niet door een binnen redelijke perken blijvende prijsniveaustijging zijn op te nemen, doch zal ook het middel van geldvernietiging (met behulp van de opbrengst der heffingen) noodzakelijk blijven. Laat men in ieder geval het systeem zoo simpel houden als maar eenigszins mogelijk is en eraan denken, dat ook het Deutsche probleem is: produceeren en sparen en dat dit het richtsnoer moet zijn voor alle te nemen maatregelen.

Dat enig plan tot reorganisatie van het Deutsche financieel-economische bestel noodzakelijk is, zal wel door niemand bestreden worden.

Ook voor Nederland is het van groot belang, dat Duitschland economisch weer op de been komt, doch bij het zoo juist gelanceerde Dodge-plan mist men geheel de bespreking van het vraagstuk van het buitenlandsche bezit in Duitschland. Toch is dit voor Nederland met zijn vele beleggingen in Duitse huizen, fabrieken en dochterondernemingen een groot probleem. Vele Nederlanders hebben (overigens ten nadeele van

de Nederlandsche gemeenschap) hun geldvorderingen op Duitschland of hun gerealiseerde activa aldaar na het opheffen van de deviezensgrens tusschen Duitschland en Nederland in guldens kunnen innen en de Marken aan De Nederlandsche Bank gespuid.

Het in Duitschland achtergebleven Nederlandsche bezit, dat dus niet ten nadeele van de Nederlandsche gemeenschap is gerepatriëerd, loopt nu echter gevaar te moeten deelen in de gevolgen van de maatregelen, die in Duitschland genomen moeten worden om de verarming van het land tot uitdrukking te brengen in de particuliere- en bedrijfsvermogens. De vraag kan gesteld worden, of dit juist is.

Tenslotte is de chaos in Duitschland een gevolg van den oorlog en staat het te bezien, of het billijk is de gevolgen van dezen oorlog mede af te wentelen op onderdanen van geallieerde mogendheden en zoodoende ook het Nederlandsche bezit in Duitschland mede te laten deelen in de offers, die voor het herstel van Duitschland zullen moeten worden gebracht.

Overwogen moge worden in een financieel reorganisatieplan aan het „vijandelijk vermogen” in Duitschland, d.w.z. het eigendom van de geallieerden, en, daar anders door het buitrecht groote complicaties te vreezen zijn, met name aan het *vooroorlogsche* geallieerde vermogen (pre-war allied property), speciale aandacht te schenken.

Het zou wenschelijk zijn, dat de Nederlandsche Regeering op de bres zal staan om Nederlands belangen ten deze bij de geallieerde mogendheden te bepleiten.

Mr. Drs. H. G. VIGEVENO.

HET VRAAGSTUK DER INVESTEERINGSCONTROLE.

In de op Zaterdag 28 September jl. te Utrecht gehouden vergadering van de Vereeniging voor de Staatshuishoudkunde en de Statistiek is wederom één der problemen van de geleide economie aan de orde geweest. In 1943 was het geld in de geleide economie het onderwerp van discussie; in het begin van dit jaar liepen de besprekingen over de rente. Ditmaal was het de investeeringscontrole, waarover met opgewektheid gedebatteerd is.

De keuze van al deze onderwerpen is niet verwonderlijk. Dat in tijd van oorlog een stelsel van door de Overheid geleide economie onvermijdelijk is en dat dit in niet mindere mate het geval is in de periode van wederopbouw na zware verwoestingen en weergaloozen Duitschen roof, spreekt wel vanzelf. De vrije werking van het particuliere initiatief en van het marktmechanisme is van onschatbare waarde in tijden, waarin grondstoffen en andere benodigdheden voor de productie in redelijke mate beschikbaar zijn en waarin het er slechts op aankomt het bedrijfsleven op de beschikbare productiemiddelen los te laten om verzekerd te kunnen zijn van een over het geheel zeer bevredigend resultaat. In tijden van hevige schaarschte, zooals wij deze ongelukkigerwijze hier te lande nog steeds beleven, kunnen echter de onbelemmerde werking van het particuliere initiatief en de vrije prijsvorming een dusdanig anti-sociaal effect hebben, dat overheidsingrijpen volstrekt noodzakelijk is.

De enige vraag, die dan rijst, is die eener zoo billijk en zoo efficiënt mogelijke verdeling van de schaarsch beschikbare goederen zonder te groote willekeur en met niet al te veel verwaarloozing van de Tweede Wet van Gossen. De noodzaak zelf van het overheidsingrijpen wordt in zulk een tijd niet betwist.

Een heel ander aspect krijgt het overheidsingrijpen in het economisch leven echter, wanneer men even

over de huidige periode van hevige schaarschte en van een nog zeer onvoldoende economisch herstel heen kijkt. Moet ook na een redelijke mate van reconstructie van onze danig gehavende volkswelvaart een stelsel van geleide economie in den zin van het type B van de bekende classificatie van Prof. Koopmans worden bestendigd of kan men dan overgaan tot diens type C of mogelijk tot een nog grootere mate van vrijheid en een nog verdere beperking van het overheidsingrijpen?

Ziedaar vragen, waarover de meeningen nog zeer uiteenloopen. Daarom is het goed, dat deze problemen periodiek aan de orde worden gesteld voor een zakelijke en deskundige discussie, zooals deze in de Vereeniging voor de Staatshuishoudkunde gebruikelijk is.

De praeadviezen.

In vergelijking tot de behandeling van beide vroeger aan de orde gestelde onderdelen der geleide economie viel de bespreking van de investeeringscontrole lichtelijk tegen. De beide praeadviezen, die over deze zaak waren uitgebracht, onderscheidenlijk van de hand van den Tilburgschen hoogleraar *H. A. Kaag* en van den wederopbouwcommissaris *Jr. J. C. Keller*, behelsden ongetwijfeld heel wat stof voor discussie en in zooverre hebben zij op uitnemende wijze in de behoeften der vergadering voorzien. Maar dat met deze stukken het laatste woord over de aan de orde gestelde vraag gezegd zou zijn, kan men moeilijk volhouden. Dat hebben de schrijvers trouwens zelf ook allerminst gepretendeerd. Misschien is het ook wel zoo, dat een vraagstuk als dat der investeeringscontrole, vooral wat zijn feitelijke zijde betreft, zoo gecompliceerd is en van theoretisch standpunt bezien nog zoo veel moeilijkheden biedt, dat het samenstellen van een volkomen afgewerkt memorandum daarover momenteel nog niet wel mogelijk is. Er blijft, ook na deze praeadviezen, nog allerlei uit te werken en wij kunnen ons aan den indruk niet onttrekken, dat men ten aanzien van de investeeringscontrole zoowel in theoretisch als in praktisch opzicht voor meer dubia staat dan zulks met betrekking tot andere onderdelen van het systeem der geleide economie het geval is.

Het spreekt wel vanzelf, dat de beide praeadviseurs de controle op investeringen in de huidige omstandigheden onvermijdelijk achten. Opmerkelijk is het echter, dat zij beiden op den duur naar een veel grootere mate van vrijheid terug willen dan thans in dit opzicht aan het bedrijfsleven wordt gelaten.

In het eerste praeadvies, dat van *Prof. Kaag*, is op vrijwel elke bladzijde te lezen, dat de Staat toch vooral niet te veel moet willen regelen. Willekeur is daarvan het gevolg. Groote fouten zullen er gemaakt worden.

De teneur van dit praeadvies blijkt wel zeer duidelijk uit een passage, waarin de schrijver nog eens een te vaak vergeten gedachte van Adam Smith in herinnering brengt en die als volgt luidt:

„Al moge het bij de constructie van een theoretisch systeem geoorloofd zijn, aan te nemen, zooals sommige schrijvers inderdaad doen, dat de overheid geacht kan worden het algemeen belang binnen de grenzen van het menschelijk vermogen te kennen, bij de uitvoering van praktische maatregelen zal men zich bewust moeten zijn van het beperkt vermogen van die overheid, een vermogen, dat overigens in den loop der tijden kan veranderen, in het algemeen verbeteren.

De beste representanten van de overheid (ministers), zijn deze, die zich zelf bewust zijn en van de beperktheid van eigen weten, en het beperkt vermogen van het hun toevertrouwde apparaat. De gevaarlijkste representanten van de overheid zijn wel deze, welke beter dan welk ander orgaan ook en ongeleid door de publieke opinie en de directieven en de middelen om daartoe te geraken, meenen te kunnen vaststellen. In dat opzicht is nog altijd interessant de opmerking, die Adam Smith maakt in „The Wealth of Nations”:

„The statesman who should attempt to direct private people in what manner they ought to employ their capitals would not only load himself with a most unnecessary attention, but assume an authority which could safely be trusted, not only to no single person, but to no council or senate whatever, and would nowhere be so dangerous as in the hands of a man who had folly and presumption enough to fancy himself fit to exercise it”.

Een politiek, welke gebaseerd is op de hypothese, dat de overheid geacht kan worden het algemeen belang binnen de grenzen van het menselijk vermogen te kennen en daarnaar te handelen, is volkomen irreeël. Elk overheidsingrijpen zal bij alle critiek, welke men op de werking van het individueel handelen moge hebben, beperkt moeten worden door de feitelijke kennis, die het overheidsapparaat in betrekking tot de factoren, welke voor het algemeen belang van beteekenis zijn, bezit".

Ook in het debat legde Prof. Kaag er den nadruk op, dat overmaat van staatsingrijpen hem een gruwel is. Alleen als het niet anders kan, dient de Staat in te grijpen. Zoo ook op het gebied der investeeringscontrole.

De gedachte, dat de stroom der investeringen in voldoende mate te stabiliseeren zou zijn met behulp van puur financieele maatregelen, wordt door Prof. Kaag in de huidige omstandigheden verworpen. Hij is van meening, dat „physieke" beïnvloeding van de investeringen in bepaalde opzichten noodig is, waaronder te verstaan valt het rechtstreeks beïnvloeden van den omvang der individueele handelingen. Daarbij denkt de praeadviseur inzonderheid ook aan de deviezencontrole, die zulk een machtig middel is in een land, dat op buitenlandschen import is aangewezen, om de aanwending van de productieve krachten in bepaalde, door de Overheid aangeduide banen te leiden. Maatregelen als creditinkrimping en -verruiming hebben volgens Prof. Kaag een niet voldoende effect ter beheersching van den omvang der investeringen.

Overigens waarschuwt hij tegen al te ver gaande maatregelen van monetair aard: deviezenrestrictie wordt algemeen aanvaard, maar er zijn andere maatregelen, met name de beperking van de beschikkingsmogelijkheid over uit besparing verkregen beleggingsmogelijkheid geenszins bij instemming kunnen vinden.

Aan het slot van zijn praeadvies wijst Prof. Kaag er op, dat wij ons thans het hoofd breken over beperking van den algemeenen investeringsdrang, maar dat wellicht de tijd niet ver is, waarin na een algemeen herstel van de vredeproductie de vraag, op welke wijze men de beschikbare middelen zal kunnen investeeeren, weder actueel zal worden en waarin dus de Staat, in plaats van de investeringen onder een zekere afremmende controle te houden, deze wederom zal moeten trachten te stimuleeren. Men dient zich dus niet te laten bevangen door den waan, dat de huidige situatie zal blijven; er kon wel eens eerder verandering op til zijn dan velen denken.

Ir. Keller is in zijn praeadvies dieper op het vraagstuk der investeeringscontrole ingegaan dan Prof. Kaag. Intusschen is er in principieel opzicht groote overeenstemming tusschen de beide schrijvers. Ook Ir. Keller toch moet van een geperpetueerde, van geval tot geval toegepaste investeeringscontrole niets hebben. De drie desiderata, welke vervulling in de economische politiek moet worden nagestreefd, formuleert hij als volgt: 1. een zoo groot mogelijke productie; 2. een zoo gelijkmatig mogelijke verdeling van het maatschappelijk product als met een goed functioneerend maatschappelijk geheel verenigbaar is; 3. een zoo groot mogelijke vrijheid.

Evenals Prof. Kaag is Ir. Keller afkeerig van discrimineerende maatregelen, die van geval tot geval toepassing vinden en veelal slechts ten koste van aanmerkelijke willekeur getroffen kunnen worden. Hoe eerder men er in slaagt van deze discriminatie af te komen, des te beter zal het zijn. Maar, al pleit Ir. Keller blijkens het bovenstaande voor een „zoo groot mogelijke vrijheid", toch wil dit geenszins zeggen, dat hij naar het „laissez faire"-stelsel zou willen, Verpleer acht hij het wenschelijk, dat de Overheid er door een compenseerende economische politiek naar streeft de ups en downs van het economisch leven, die ook en in zeer sterke mate in den wisselenden omvang der investeringen tot uiting komen, zoo veel doenlijk te nivelleeren. Dit kan met name geschieden door af-

wisseling in den omvang der overheidsopdrachten aan het bedrijfsleven en door een daarbij aangepaste monetair en financieele politiek. Ir. Keller toonde met cijfers aan, dat de Overheid vooral op het bouwbedrijf heel wat invloed mag uit oefenen en dat daarin geplaatst in tijden, waarin deze uit andere bedrijven afvloeien.

Na een aantal mededeelingen over aard en omvang der investeringen hier te lande en een prognose ten aanzien der toekomstige ontwikkeling, resumeert Ir. Keller zijn betoog als volgt:

1e. De overheid sceppe een zoodanige situatie, die, onder handhaving van een zoo groot mogelijke vrijheid, de maximale productie zoo dicht mogelijk wordt benaderd en het maatschappelijk product zoo gelijkmatig mogelijk over allen wordt verdeeld.

2e. Een dergelijke situatie kan door de overheid worden geschapen en onderhouden door een complex van maatregelen van niet-discrimineerende aard. Interventie ten aanzien van de particuliere investeringen maakt van dit complex van maatregelen geen essentieel onderdeel uit. Hoewel een dergelijk beleid een deviezenregime noodzakelijk maken kan, behoeft ook dit niet dwingend tot discriminatie te leiden.

3e. De door den oorlog veroorzaakte bijzondere omstandigheden maken zeer bijzondere maatregelen noodzakelijk, waarbij discriminatie, ook ten aanzien van particuliere investeringen, voorloopig niet zal kunnen worden vermeden. Deze discrimineerende maatregelen zullen naar alle waarschijnlijkheid in den bouwrijverheidssector langer moeten duren dan in de andere sectoren".

De discussies.

Het is niet onze bedoeling te dezer plaatse een uitvoerig overzicht te geven van de discussies, die naar aanleiding van de praeadviezen van Prof. Kaag en Ir. Keller gevoerd zijn. Belangstellenden zal de Vereeniging uit te geven stenografisch verslag. Wel echter willen wij, zooals wij dat ook bij vroegere gelegenheden in deze kolommen hebben gedaan, enkele indrukken weergeven van de gevoerde besprekingen, zonder daarmee ook maar eenigszins naar volledigheid te streven, er met nadruk op wijzende, dat in de vergadering heel wat gezegd is, waarop wij hier in verband met de ons beschikbare ruimte niet kunnen ingaan.

Wij zouden in de eerste plaats willen wijzen op het opmerkelijke feit, dat niet alleen de beide praeadviseurs zeer overtuigd waren van de groote bezwaren van een van geval tot geval toe te passen controle op investeringen als duurzaam systeem, doch dat ook uit de vergadering weinig stemmen in deze richting te beluisteren vielen. Drs. A. M. Groot wees op het gevaar, van verkeerde of niet op het juiste tijdstip plaatsvindende aanwending van vrijkomende afschrijvingsquoten en winsten in het bedrijfsleven en uitte de meening, dat hierop overheidscontrole diende te worden uitgeoefend. Doch hij moest toegeven, dat hij voorshands zelf nog niet goed zag, welken concreten inhoud een dergelijk controlesysteem zou moeten hebben.

Ook Dr. A. Mey, die herinnerde aan de vele verkeerde investeringen, welke in de depressie der dertiger jaren aan het licht waren gekomen, meende, dat overheidscontrole op dit gebied niet kon worden ontbeerd. Doch verder dan de stelling, dat dit niet moest zijn een tot in details gaand vergunningstelsel, doch een controle van groote lijnen, kwam ook deze spreker niet, hetgeen voorshands vrij vaag blijft.

Toch lijkt het ons wel waarschijnlijk, dat men ook na afloop van de huidige schaarschteperiode het beginsel der bedrijfs- en vestigingsvergunningen niet geheel zal laten schieten. Er zijn altijd incidenteel gevallen van zeer groote, kapitaalintensieve bedrijven, ten aanzien waarvan dit stelsel wellicht met enig succes kan worden toegepast en er komen ook overvulde bedrijfstakken voor, waar eenig remmend optreden wellicht beter is dan volledige vestigingsvrijheid. Maar verder dan een matig remmend werkingsmiddel, gaande gevallen zal men toch niet kunnen gaan. Juist op het

gebied der investeeringscontrole blijkt immers, dat de Staat, als hij positief wil optreden, heel licht kan belanden in een bestending van Prof. Koopmans' type B van geleide economie met al haar gebrek aan bewegingsvrijheid en al haar willekeur.

Dr. J. M. E. M. A. Zonnenberg, die zich met het standpunt der praeadviseurs accoord verklaarde, wees er dan ook terecht op, dat, als men de ontwikkeling der denkbeelden op het gebied der economische politiek in de laatste decennia van alle verwarrende franje ontdoet, eigenlijk alleen de reeds hierboven aangeduide compenseerende economische politiek van de Overheid overblijft als belangrijk beginsel en dat zij, die trachten het marktmechanisme duurzaam door een ander stelsel te vervangen, daarin tot dusverre niet zijn geslaagd. Ook wees deze spreker er op, dat, voorzover zulks vanuit het Westen valt na te gaan, vermoedelijk ook in Rusland heel wat meer uit het zgn. kapitalistische marktmechanisme is overgenomen dan men gewoonlijk denkt.

Op de compenseerende economische politiek komen wij hieronder nog terug om eerst nog even in te gaan op enkele punten van specialen aard, die in de discussie naar voren zijn gekomen en die, naar het ons voorkomt, interessante aspecten vertoonen.

Vooreerst is over de vraag, in hoeverre de Overheid in een periode van schaarste het beschikkingsrecht van individuen en bedrijven over geld aan banden dient te leggen, een belangwekkend debat gevoerd tusschen Prof. Mr. J. G. Koopmans en den praeadviseur Prof. Kaag. Deze laatste had er op gewezen, dat deviezenrestricties in de huidige omstandigheden onvermijdelijk zijn en hun grond vinden in het feit, dat het fysieke kapitaal door de ontwikkeling der techniek en de stijging van den omvang van vele ondernemingen aan internationale bewegelijkheid zeer heeft ingeboet, doch dat het geldkapitaal in tegenstelling tot de periode der klassieke economisten veel springeriger was geworden, zooals de bewegingen van het internationale „vluchtgeld” wel genoegzaam hebben bewezen. Beperking van het geldgebruik „in de ruimte” acht Prof. Kaag dus alleszins gewenscht, zoodra het gaat om de overschrijding der landsgrenzen. Maar ten aanzien van de besteding in het binnenland en vooral ten aanzien van de besteding „in den tijd” is hij afkeerig van vergaande beperking, welke als onrecht gevoeld wordt; zoo bijv. wanneer de vrije beschikking over vroeger bespaarde middelen in het gedrang komt. Ook in het debat heeft Prof. Kaag op een en ander nog eens den nadruk gelegd.

Tegen dit standpunt nu kwam Prof. Mr. J. G. Koopmans in het geweer. Deze wees er op, dat deviezenrestricties noodig zijn in die gevallen, waarin een anders niet te stuiten „éénrichtingsverkeer” van geld naar het buitenland ontstaat uit hoofde van kapitaalvlucht en/of niet door voldoende uitvoer gedekten invoer, zoodat de betalingsbalans uit het lood slaat. De Overheid treedt hier correctief op door de beschikbaarstelling van deviezen aan banden te leggen. Maar als men nu met betrekking tot de geldbesteding „in de ruimte” bereid is overheidsingrijpen te aanvaarden, zooals Prof. Kaag zulks doet als onderdeel van de investeeringscontrole, dan moet men consequent zijn en het ingrijpen van de Overheid niet afwijzen, wanneer er éénrichtingsverkeer „in den tijd” ontstaat in dezen zin, dat er te weinig bespaard wordt en te veel consumptieve besteding in het heden plaatsvindt. Daarom is het anmeeren van nieuwe besparing gewenscht en dient paal en perk te worden gesteld aan de liquidatie van vermogenswaarden. Om deze reden acht Prof. Koopmans het onderscheid tusschen „oud” en „nieuw” bezit ter beurze rationeel; dat de opbrengst van nieuw bezit, met vrij geld betaald, wederom in vrij geld beschikbaar komt, maar dat het provenu van de liquidatie van oude

besparingen in het algemeen voor 50 pCt. geblokkeerd blijft, getuigt volgens Prof. Koopmans van juist inzicht. De liquidatie van dit oude bezit moet onaantrekkelijk worden gemaakt, maar aan hen, die met nieuw spaargeld ter kapitaalmarkt komen, moet een gunstige behandeling in uitzicht worden gesteld.

Prof. Koopmans verdedigt dus een preferentiele behandeling bij geldbesteding „in den tijd”. Maar dit leidt hem dan weder tot een verdere consequentie met betrekking tot de geldbesteding in de ruimte; ook daar wil hij aan hen, die zich verdienstelijk maken en tegen het gevaarlijke éénrichtingsverkeer ingaan, een premie geven, en wel in dezen vorm, dat bij extra uitvoer een deel der opbrengst aan den exporteur in den vorm van vrije deviezen beschikbaar wordt gesteld.

Voor dit laatste denkbeeld valt zeker het een en ander te zeggen. Minder overtuigend is het betoog van Prof. Koopmans met betrekking tot de gedeeltelijke blokkade van oud bezit. Uit monetair oogpunt is deze niet noodig, daar bij eigendomsovergang van met vrij geld gekochte vermogenswaarden de totale geldcirculatie niet toeneemt. Fiscaal kan de blokkade eenige zekerheid opleveren, maar dan moet men toch zeggen, dat deze wel op zeer willekeurige wijze wordt verkregen, indien zij alleen bij verkoop van effecten van toepassing is. En als middel van investeeringscontrole is de blokkade ook al heel weinig geslaagd, daar men op deze wijze immers geen waarborg krijgt, dat de nieuwe besparingen zich uiteindelijk zullen wenden in de richting, die de Overheid wenscht. Tenslotte is de aantasting van het denkbeeld, dat over het resultaat van vroeger bespaarde middelen vrij mag worden beschikt door hem, die het spaaroffer heeft gebracht, van psychologisch bedenkelijk effect.

Een ander punt, dat ter vergadering tersprake kwam en dat eveneens op de financiële sfeer betrekking heeft, betrof het verband tusschen de door de Regeering gevolgde lage-rente-politiek en de investeeringscontrole. Schrijver dezes uitte de meening, dat, als de Overheid den rentestand voor lange leeningen drukt beneden het peil, dat bij een vrij kapitaalverkeer zou ontstaan, daaruit de noodzaak zou kunnen voortvloeien van een langere handhaving van maatregelen ter investeeringscontrole dan onder andere omstandigheden noodig geweest zou zijn. Wanneer de Overheid haar eigen, zeer omvangrijke credietbehoefte dekt tot een onnatuurlijk laag rentepeil en er vervolgens in het belang van het staatscrediet prijs op blijft stellen, dat de door haar uitgegeven obligaties niet te zeer in koers dalen, zal zij genoodzaakt zijn ook daarna het rentepeil laag te houden, hetgeen alleen mogelijk zal zijn door beperking van de alsdan ter kapitaalmarkt te bevredigen behoeften van het bedrijfsleven, daar immers anders de rente zal oploopen en een niet gewenschte koersdaling zal intreden. Uit het ten deze niet zeer pertinente antwoord van Prof. Kaag meenen wij te mogen afleiden, dat deze het met onze opvatting niet oneens is.

Verschillende detailquesties kwamen in de vergadering ter sprake; zoo bepleitte Mr. J. Wilkens het denkbeeld om de Herstelbank te maken tot een centrale bank voor lang crediet en om van de huidige situatie gebruik te maken, de hypothecaire uitzettingen der institutioneele beleggers in den overheidssector naar de particuliere sfeer over te brengen, c.q. bij de nieuwe centrale bank.

Over de concrete situatie ten aanzien van de investeringen in het bouwbedrijf en de daartoe opgestelde plannen deed Ir. Keller enkele belangwekkende mededeelingen, waaruit wel bleek, dat men zijn verwachtingen voorshands niet al te hoog mag stellen.

De compenseerende economische politiek.

Het hoofdpunt van het debat vormde echter de reeds

genoemde „compenseerende economische politiek”, waarover het woord werd gevoerd door *Dr. Zonnenberg*, *schrijver dezes*, *Prof. Koopmans*, *Dr. M. W. Holtrop*, *Mr. H. F. van Leeuwen* en uiteraard door de beide praeadviseurs. Deze sprekers waren, met uitzondering van *Mr. van Leeuwen*, allen voor zulk een politiek geporteerd. *Dr. Zonnenberg* bleek zelfs van meening, dat deze politiek het eenige positieve resultaat is te achten van alle breedvoerige discussies der laatste jaren.

Mr. van Leeuwen daarentegen is in dezen minder geestdriftig gestemd. Hij ziet — en in het algemeen waarlijk niet ten onrechte — een groot gevaar in den steeds toenemenden omvang der overheidstaak en meent daarom, dat de Overheid zich voortaan beter bepalen kan tot datgene, wat zij in dit verband in de eerste plaats heeft te doen, t.w. een behoorlijke manipulatie der overheidsschulden zonder compenseerende bijbedoelingen. De gebondenheid aan vaste schema's van aflossing acht *Mr. van Leeuwen* verkeerd. Beter zou hij een soepel stelsel van schulddeeling vinden met een niet a priori aan bepaalde bedragen per jaar gebonden inkoop van staatsobligaties.

Voor dit denkbeeld is veel te zeggen. Men kan het echter ook toepassen als onderdeel van de compenseerende economische politiek, zoodat het pro en contra van dit stelsel van schulddeeling eigenlijk buiten het punt in discussie omgaat.

Een compenseerende economische politiek kan op verschillende wijzen worden gevoerd. Gewoonlijk wordt als één der belangrijkste onderdeelen daarvan aanbevolen, dat de Overheid in tijden, waarin de investeringen van particuliere zijde stagneeren, haar opdrachten tot het uitvoeren van openbare werken vergroot en de uitvoering daarvan in versneld tempo doet plaatsvinden, om dan in tijden van wederopleving der particuliere activiteit terug te treden, een en ander te financieren op een wijze, die stabiliseerend werkt op den omvang van de geldcirculatie. Daaraan kan zich paren een „cyclische” politiek ten aanzien van het gewone budget, hierin bestaande, dat tijdens een depressie desnoods met een zeker deficit wordt gewerkt, dat uit overschotten in de hausse wordt ingehaald, zulks eveneens te financieren op een wijze, die in monetair opzicht stabiliseerend werkt. Er zijn nog meer elementen eener compenseerende politiek te noemen; deze kunnen echter thans buiten beschouwing blijven.

Nu betoonde zich inzonderheid *Ir. Keller* blijkens zijn praeadvies een voorstander van zulk een politiek, die hij ook, mede in verband met de belangrijke rol, welke de Overheid als opdrachtgeefster in de bouwrijverheid speelt, zeer wel uitvoerbaar acht. In een bepaalde, niet zeer duidelijk gestelde passage van zijn praeadvies, had *Ir. Keller* echter de meening geuit, dat zulk een politiek tot een niet tijdelijk, doch voortdurend deficitair overheidsbudget moet voeren, tenzij in hausseperioden een min of meer ingrijpende vermogensheffing zou plaatsvinden. In zijn repliek aan de sprekers, inzonderheid in zijn antwoord aan schrijver dezes, verduidelijkte de praeadviseur zijn standpunt. Z.i. zouden feitelijk de groote winsten, welke de ondernemers in de hausse maken, moeten worden wegbelast, zoolang zij nog niet belegd zijn. Waar dit niet of althans niet op afdoende wijze mogelijk is, dient een algemeene heffing van het vermogen in hausseperioden te worden toegepast, teneinde verkeerden expansiedrang van het bedrijfsleven te breidelen en tijdig tot matiging te nopen.

Op dit punt kunnen wij den praeadviseur niet geheel volgen. Ongetwijfeld dienen in de hausseperioden de belastingen ruim te vloeien; als dit niet in voldoende mate automatisch geschiedt in zulk een tijd van wederopleving en stijgend volksinkomen, dan dient het door nieuwe heffingen of verzwaring van bestaande belastingen te geschieden. Uit een monetair oogpunt is het

echter onverschillig, of zulk een heffing op grondslag van het vermogen plaatsvindt, dan wel, of het overschot in de staatsfinanciën uit andere bronnen voortspruit, mits het slechts wordt aangewend tot geldverminderende schulddeeling. Verzwaring van de op vermogenswaarden drukkende belastingen in hausseperioden is als zoodanig zeker niet te veroordeelen, maar zij vormt noch voor de vermindering van een duurzaam deficit, noch voor het welslagen der compenseerende economische politiek, een conditio sine qua non. Zoo kunnen wij ons bijv. zeer goed voorstellen, dat als onderdeel eener compenseerende politiek een „conjunctuurcoëfficiënt” op de loonbelasting zou worden toegepast, die hooger wordt, naarmate de werkloosheid afneemt, en omgekeerd. De voordeelen daarvan liggen voor de hand, vooral indien het loonpeil flexibeler wordt gemaakt dan het thans is en bij een intredende depressie omlaag zou worden gebracht, welke verlaging dan eenige compensatie vindt in een gelijktijdige verlaging van den belastingdruk op het desbetreffende inkomen.

Het is een door velen gehuldigde opinie, dat compenseerende economische politiek in theorie zeer wel mogelijk is, doch dat er in de praktijk niets van terecht komt, omdat de Overheid alleszins geneigd is in tijden van depressie haar uitgaven te vergrooten, doch de overschotten eener hausseperiode, indien deze al gevormd zouden worden, zeker niet zal aanwenden tot schuldaflossing en vermindering van den geldomloop, doch deze terstond zal bestemmen voor nog verdere uitbreiding der uitgaven. Deze quaestie gaf schrijver dezes aanleiding aan den praeadviseur en aan de ter vergadering aanwezige deskundige overheidsdienaren pertinent te vragen, wat zij dachten van de mate van zelfbeheersching, die de Overheid bij het toepassen eener compenseerende economische politiek aan den dag zou moeten leggen. Persoonlijk waren wij in dit opzicht niet zonder meer pessimistisch, doch wij stelden er prijs op anderen, die met dit bijltje zullen moeten hakken, uit hun tent te lokken.

Het was vooral *Dr. A. Mey*, die op dezen kant der zaak inging. Deze wees er op, dat de klassieke economen in hun tijd, toen er nog zeer veel gebondenheid bestond, op theoretische gronden het pleit voor de economische vrijheid voerden en dat er vele practici waren, die in de daarop volgende periode zich niet slechts willig betoonden de voordeelen der vrijheid te genieten, doch daarvoor ook — bijv. door het afwijzen van protectie — bereid waren offers te brengen. Deze lieden hadden den moed hunner liberale overtuiging. Zoo mag, aldus *Dr. Mey*, ook in onzen tijd verwacht worden, dat er overheidsfunctionarissen zullen zijn, die den moed hunner overtuiging zullen hebben en die bereid zullen zijn offers te brengen terwille eener juiste compensatiepolitiek. Dit beteekent in de praktijk, dat dezulken er in hausseperioden hun populariteit aan zullen moeten wagen om een verstandige economische politiek van overschotten, schulddeeling en geldvermindering te volgen. Waarom zulk een moed wel te verwachten van lieden van liberale gezindheid en niet van hen, die voor overheidsingrijpen op compenseerenden grondslag het pleit voeren?

De toekomst zal moeten leeren, in hoeverre deze prognose juist is gesteld. Het is voorloopig een quaestie van temperament, of men in dit opzicht pessimistisch dan wel hoopvol is gestemd. Afdoende ervaringen staan nog nauwelijks ten dienste.

Wij beëindigen hiermede onze opmerkingen naar aanleiding van de vergadering van 28 September. Als algemeen indruk daarvan hebben wij behouden, dat over de concrete zijde van het vraagstuk der investeringscontrole niet te veel is gezegd, maar dat de discussie over de beginselen daarvan en vooral over het voor en

tegen der compenseerende economische politiek belangwekkend is geweest en heeft bijgedragen tot het vormen van een communis opinio, die voor de periode, volgende op het overwinnen van de huidige, nog zeer aanzienlijke schaarschte, van veel belang kan blijken.

G. M. V. S.

VERVANGINGSWAARDE BIJ „VERMOGENSAANWASBELASTING” EN „VERGOEDING MATERIEELE OORLOGSSCHADE”.

Een interessante gedachtenwisseling heeft plaatsgevonden tusschen de Tweede Kamer en den minister van Financiën¹⁾, naar aanleiding van de in artikel 10, lid 3 en artikel 22, lid 7 (thans lid 8), van het wetsontwerp Vermogensaanwasbelasting voorkomende regeling voor door oorlogsschade getroffen²⁾.

Volgens deze regeling worden vergoedingen of schadeloosstellingen voor door oorlogsgeweld enz. teloor gegane objecten bij de bepaling van het vermogen op den tweeden peildatum buiten beschouwing gelaten, voorzover zij de waarde te boven gaan, die de verloren gegane zaken op het moment van hun teloorgaan hadden. Met andere woorden: hetgeen de vergoeding méér bedraagt dan de waarde waarvoor het object bij niet-verloren gaan in het eindvermogen zou zijn begrepen, mag van het eindvermogen — waar de vergoeding in zit — worden afgetrokken.

De Commissie van Voorbereiding gaf in vorenbedoeld verslag als haar oordeel te kennen, dat het voor de oorlogsslachtoffers een billijker regeling dan die, neergelegd in lid 3 van artikel 10 en in artikel 22, lid 7, zou zijn, indien bij de berekening van hun vermogensaanwas tevens in mindering zou kunnen worden gebracht het verschil tusschen de vergoeding of schadeloosstelling en de uiteindelijke vervangingswaarde.

Hiertegenover stelde de Minister, „dat, indien men bij de berekening van den vermogensaanwas van oorlogsslachtoffers rekening houdt met de vervangingswaarde van de teloorgegane goederen, men ingrijpt in de regeling betreffende de vergoeding van materiele oorlogsschade, doch dat men dit dan uitsluitend doet ten bate van diegenen onder de oorlogsslachtoffers, die ondanks de geleden schade vermogensaanwas blijken te hebben. De overigen zouden met een regeling, zooals hiervoren geschetst, niet zijn gebaat. Het invoeren van een regeling, als hier wordt gevraagd, valt buiten het kader van de belastingregeling en is in wezen een regeling van vergoeding van oorlogsschade. Daarbij komt, dat, indien ten aanzien van oorlogsslachtoffers voor de berekening van den vermogensaanwas de vervangingswaarde als verliespost wordt geteld, dit slechts is te verdedigen op grond van het beginsel, dat er reële verrijking moet zijn, alvorens van vermogensaanwas kan worden gesproken. Dit beginsel zou dan echter moeten gelden voor een ieder, die in den loop van het belastingtijdvak in plaats van de goederen, die hij op 9 Mei 1940 had, geld of aanspraken op geld heeft gekregen. Men denke hierbij aan de uitverkochte handelsvoorraden en aan de versleten bedrijfsoutillage. Op deze wijze zouden de grondslagen van de belasting, hierin bestaande,

¹⁾ Te vinden in het verslag van het mondeling overleg tusschen de Commissie van Voorbereiding uit de Tweede Kamer en den minister van Financiën dd. 23 Juli 1946 en in de Handelingen der Tweede Kamer van 31 Juli en 1 Augustus 1946 betreffende het wetsontwerp Vermogensaanwasbelasting.

²⁾ Dit artikel werd geschreven vóór het wetsontwerp Vermogensaanwasbelasting den 18en September 1946 door de Eerste Kamer werd goedgekeurd. De strekking van het artikel ondergaat door de aanvaarding van het wetsontwerp geenerlei verandering.

dat de vermogensaanwas in guldens wordt berekend, worden ondergraven”.

Dit standpunt van den Minister werd in de Kamerzitting van den 31en Juli bestreden door de heeren Teulings en Van Dis en den 1en Augustus door den heer IJsselmuiden.

Bij de beantwoording van de heeren Teulings en Van Dis handhaafde de Minister zijn standpunt en verklaarde niet bereid te zijn om voor de oorlogsslachtoffers een aparte regeling te treffen, waarbij voor de berekening van den vermogensaanwas het eindvermogen tevens zou kunnen verminderd met het verschil tusschen de herbouwwaarde en de verwachte uitkeering in de materiele oorlogsschade. Volgens Minister Lieftinck gaat het hier slechts om de zeer kleine categorie, waarschijnlijk om 5 pCt. van de oorlogsslachtoffers, die een vermogensaanwas hebben, dat zijn dus de meest begunstigden onder de getroffen^{en}, die, hoewel zij oorlogsschade hebben, toch in hun vermogen zijn vooruitgegaan. De bevoorrechte categorie van oorlogsslachtoffers wenschte Z. Exc. niet door middel van de Vermogensaanwasbelasting in een bijzonder gunstige positie te brengen. Evenmin kon Z. Exc. aan den wensch van den heer Teulings tegemoet komen om met de toepassing van de Vermogensaanwasbelasting wat betreft de oorlogsslachtoffers te wachten tot de regeling van de materiele oorlogsschade tot stand zou zijn gekomen en wel in verband met de urgentie van de wet op den vermogensaanwas met het oog op het financieel herstel.

De Minister ging in zijn betoog voorbij aan de opmerkingen van den heer Van Dis, die het verschil in behandeling tusschen de wel en niet door den oorlog getroffen bedrijven naar voren had gebracht. De heer Van Dis wees in dit verband op het adres van de Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Zuid-Holland dd. 24 Juli 1946, waarin wordt uiteengezet, dat het bedrag, hetwelk de getroffen bedrijven op de schadevergoedingen tekort komen om een equivalent van het teloor gegane te verkrijgen, bij de berekening van den vermogensaanwas niet mag worden afgetrokken, terwijl de waardevermindering van de bedrijfsmiddelen bij de niet getroffen bedrijven niet, of nagenoeg niet in de Vermogensaanwasbelasting wordt betrokken. Bovendien belichtte het Kamerlid Van Dis het onbillijke van de regeling, waarbij even zwaar wordt belast de getroffen^{en}, die op de schadevergoeding niet, weinig of veel te kort komt.

Uit een meer algemeen gedeelte van hetgeen de Minister op 31 Juli 1946 zeide, kan men echter zien, dat de Minister de wenschelijkheid voelt van zooveel mogelijk gelijke behandeling. Wij citeeren in dit verband de volgende zinnen:

„Een groot deel van ons volk staat nu, na den oorlog, na de bezetting, voor een nieuw begin, voor de mogelijkheid om een nieuw bestaan op te bouwen of een oud bestaan weer op te vatten en wanneer men nu geen verandering bracht in de vermogensverhoudingen, die tijdens den oorlog zijn verschoven, wanneer men degenen, die in vermoeten waren vooruitgegaan, rustig in dien toestand liet, dan zou men wel een zeer onbillijke verhouding krijgen van de startvoorwaarden, waarmee de verschillende personen in het economisch leven zich een bestaan zouden moeten gaan verwerven of hun bedrijf weer zouden moeten gaan opbouwen. Het is mede met het oog daarop, dat deze Vermogensaanwasbelasting op sociaal-economische gronden aanbeveling verdient en ik zie daarin ook den eersten rechtsgrond voor de heffing van deze belasting”.

De Minister denkt hierbij aan herstel der beginvoorwaarden door heffing van vermogensaanwasbelasting.

Bij de discussies op den 1en Augustus wees in een helder en gloedvol betoog de heer IJsselmuiden er op, dat de Vermogensaanwasbelasting zeker de startvoorwaarden niet gelijk stelt. Het door den oorlog getroffen deel der bevolking mag niet worden achtergesteld en het is zeker geen bevoorrechtiging, zoo betoogde hij, wanneer van het vermogen op den tweeden peildatum ook het verschil tusschen vervangingskosten en schadeloosstelling wordt afgetrokken.

Op dit deel van het betoog van den heer IJsselmuiden antwoordde de Minister, dat het hem bepaald ongewenscht voorkomt, om bij de Vermogensaanwasbelasting een onderscheid te gaan maken tusschen getroffen en niet-getroffenen, een onderscheid, dat tot gevolg zou hebben, dat men de getroffen, die een vermogensaanwas hebben, dus de categorie, die er relatief het beste aan toe is, meer tegemoet zou komen dan degenen, die geen vermogensaanwas hebben. De Minister verklaarde zich echter, na het zoo kernachtige betoog van den heer IJsselmuiden, bereid om toe te zeggen, dat met het opleggen van de aanslagen ten aanzien van de door den oorlog het meest getroffen zal worden gewacht, tot de regeling van de materiele oorlogsschade wettelijk tot stand is gekomen.

De hiervoren beschreven discussies wettigen de verwachting, dat bij de aanstaande behandeling van de „Vergoeding Materiele Oorlogsschade” in de Tweede Kamer het begrip vervangingswaarde een belangrijke rol zal spelen. In die richting wijst ook de nieuwe financieringsregeling, die voor het herstel van oorlogsschade aan panden onlangs is vastgesteld. In een artikel in „Economische Voorlichting” van 24 Augustus 1946 wordt de nieuwe financieringswijze gekenschetst als een „doorbraak” van de fel bestreden tegemoetkoming in de oorlogsschade op basis van het prijspeil van Mei 1940. Bij de nieuwe regeling verstrekt het Rijk bóven de tegemoetkoming hypothecair credit, ten deele rentedragend, ten deele renteloos, waarbij gedeeltelijke kwijtschelding in de toekomst waarschijnlijk lijkt.

Voor de door den oorlog getroffen zou uiteraard vergoeding hunner schade op basis van de vervangingswaarde de beste oplossing zijn, hoewel ook dan de startvoorwaarden nog verschillen: de niet-getroffenen zijn reeds een goed eind in het veld vóór de getroffen aan starten toe zijn. In het bijzonder moet hier aan de bedrijven worden gedacht. De niet-getroffen bedrijven hebben een grooten voorsprong op de getroffen bedrijven, doordat laatstbedoelden hun bedrijfsapparaat eerst na langeren tijd en onder ongunstige omstandigheden op peil kunnen brengen en in den tusschentijd een organisatie te bekostigen hebben, welke doorgaans te groot is voor den tegenwoordigen omvang der bedrijven. Het zou buitengewoon onredelijk zijn, indien door het toekennen van een lagere vergoeding dan de vervangingswaarde de getroffen bedrijven de gelegenheid zou worden onthouden om hun vroegere plaats in het bedrijfsleven naast de niet-getroffenen weer in te nemen.

Zou de vergoeding der materiele oorlogsschade tenslotte niet op basis van de vervangingswaarde geschieden, dan komt het noodzakelijk voor, dat herziening van art. 10 lid 3 en art. 22 lid 8 van de Vermogensaanwasbelasting opnieuw aan de orde wordt gesteld. Er is dan geen sprake meer van een ingrijpen in de regeling betreffende de vergoeding van materiele oorlogsschade, doch de noodzaak is aanwezig om de heffing der Vermogensaanwasbelasting op den door de regeling vergoeding materiele oorlogsschade geschapen feitelijken toestand naar redelijkheid te doen aansluiten. Het schijnt onafwijsbaar, dat bij de heffing der Vermogensaanwasbelasting met verschillen in financiële positie, zowel tusschen getroffen en

niet-getroffen bedrijven als tusschen getroffen bedrijven onderling rekening wordt gehouden.

Gaan wij de bezwaren na, die Minister Lief tinck aanvoerde tegen wijziging van de artikelen 10 lid 3 en 22 lid 8 der Vermogensaanwasbelasting, zooals door de Kamercommissie voorgestaan, dan valt het volgende op te merken:

In de eerste plaats kan worden gereleveerd, dat de getroffen en niet-aanwas goeddeels geen aanwas meer zullen hebben, wanneer zij hun „zwevende schulden” voor herstel van oorlogsschade in mindering brengen van het vermogen op den tweeden peildatum. Aan de door den Minister gemaakte vergelijking tusschen getroffen en niet-aanwas komt, wanneer met de „zwevende herstelschuld” rekening wordt gehouden, de grond goeddeels te ontvallen. Aan zoodanige vergelijking kan trouwens zeer weinig beteekenis worden toegekend, wanneer men deze ziet met betrekking tot de positie der niet-getroffen bedrijven, bij welke bedrijven waardevermindering der bedrijfsmiddelen niet of zeer beperkt in aanmerking wordt genomen.

In de tweede plaats moge worden opgemerkt, dat door Minister Lief tinck werd gesteld, dat de getroffen en niet-aanwas van de „zwevende herstelschuld” een nadeel hebben, dat hen in dezelfde positie plaatst als degenen, die aanwas hebben tengevolge van een uitverkochten handelsvoorraad of een versleten bedrijfsoutillage. Deze vergelijking lijkt moeilijk te handhaven, indien men in aanmerking neemt, dat de oorzaak van de „zwevende schuld” bij de oorlogsgetroffenen geheel aan omstandigheden tegen hun wil moet worden toegeschreven, terwijl voorts in het algemeen de te loorgegane bedrijfsmiddelen (men denke aan machines en onroerende goederen) moeilijker te vervangen zijn dan uitverkochte handelsvoorraden. Tenslotte mag niet uit het oog worden verloren, dat bij de getroffen veelal ook voorraden zullen zijn verloren gegaan. Zij zijn, wat die verloren gegane voorraden betreft, in dezelfde positie als de niet-getroffenen, want de regelingen in art. 10 lid 3 en art. 22 lid 8 V.A.B. gelden uitsluitend voor onroerende goederen resp. bedrijfsmiddelen en niet voor voorraden. „Zwevende schulden” voor herstel van oorlogsschade doen zich alleen bij getroffen voor, „zwevende schulden” voor herkriging van voorraden, zoowel bij getroffen als bij niet-getroffenen. Herstel van versleten bedrijfsoutillage zal veelal geen „zwevende schuld” met zich brengen, die voor de bedrijfsvoering van zoo overwegende beteekenis is als de „zwevende schuld” voor herstel van oorlogsschade bij de getroffen bedrijven. Het lijkt om deze redenen niet houdbaar te stellen, dat de „zwevende schuld” voor herstel van oorlogsschade voor de getroffen eenzelfde nadeel beteekenen zal als de „zwevende schulden”, die i.v.m. uitverkochte handelsvoorraden en versleten bedrijfsoutillage voor de niet-getroffenen bestaan.

In dit verband is het nog van belang te memoreeren, dat de Minister blijkens de mededeelingen bij art. 28 Vermogensaanwasbelasting in het reeds eerder genoemde verslag der Commissie van Voorbereiding met betrekking tot de schijnwinsten van den groothandel zich bereid verklaarde te overwegen in hoeverre langs den weg van art. 22 lid 8 aan de naar voren gebrachte bezwaren tegemoet kan worden gekomen, dan wel of het wellicht toch aanbeveling zou verdienen een bescheiden vrijstelling met het oog op de schijnwinsten van de hier bedoelde lichamen op te nemen. In de Kamerzitting van 31 Juli 1946 (Handelingen blz. 46) zegde de Minister definitief toe, dat in den vorm van een waardeeringsvoorschrift zooveel mogelijk met de speciale belangen als hier bedoeld zal worden rekening gehouden.

Het in dit artikel behandelde onderwerp is van zoo

zoodat geen noteringen tot stand werden gebracht. Directe aanleiding hiertoe werd gevormd door uitlatingen van den minister van Financiën over den handel in Amerikaansche fondsen en over de beteekenis van de Amerikaansche beurs in verhouding tot het landsbelang. Uit deze uitlatingen bleek, dat de handel in Amerikaansche fondsen te Amsterdam niet zou worden opengesteld, omdat de Minister vreesde, dat dan de zoo noodzakelijke dollars niet ter beschikking zouden komen. Uit protest hiertegen hebben de beursleden jl. Donderdag gestaakt, waarbij vooral naar voren kwam, dat men prijs stelde op verhandeling ter beurt van Amsterdam met verplichte verkoop van een bepaald percentage van iemands bezit aan Amerikaansche effecten in New-York. Op Vrijdag 11 October jl. is de beurshandel weer hervat, terwijl op een op 12 October 1946 gehouden vergadering van de Vereeniging voor den Effectenhandel medegeedeeld schijnt te zijn, dat binnenkort toch handel in Amerikaansche fondsen te Amsterdam zal plaatsvinden. Nadere mededeelingen hieromtrent ontbreken nog.

De beurskoersen vertoonden met name op den laatsten beursdag van de afgelopen week over het algemeen een daling, wellicht mede als gevolg van de strubelingen van den voorafgaanden dag. Aandeelen A.K.U. werden op 11 October jl. verhandeld voor $126\frac{5}{8}$ tegen $131\frac{1}{2}$ een week te voren. Voor aandeelen Unilever waren deze koersen resp. $255\frac{1}{2}$ en $269\frac{3}{4}$; aandeelen Philips $189\frac{1}{2}$ en 300 . Aandeelen Koninklijke Nederlandsche Hoogovens vertoonden echter een tegengestelde tendens, daar zij op 11 October $122\frac{1}{2}$ noteerden, tegen 121 een week tevoren.

Opmerkelijk was het koersverloop voor aandeelen Koninklijke. Deze vertoonden een zeer scherpe daling gedurende de geheele week, waardoor de koers op Vrijdag jl. op 336 kwam, terwijl zij op 4 October jl. nog 367 bedroeg.

Scheepvaartfondsen vertoonden kleine koersdalingen, maar voor de Indische fondsen was het koersverloop aanmerkelijk ongunstiger. Aandeelen H.V.A. daalden in koers van $265\frac{1}{2}$ op 4 October tot $250\frac{1}{2}$ op 11 October jl. Aandeelen Amsterdam Rubber lieten op bovenvermelde data koersen van resp. 176 en $164\frac{1}{2}$ zien.

De Amsterdamse Beurs was dus in de afgelopen week over het algemeen vrij sterk in reactie, waarbij het de vraag is, of dit uitsluitend door de in het begin vermelde organisatorische moeilijkheden werd veroorzaakt.

Meer dan 90 pct!!

Bij het in April jl. door de Mij. van Nijverheid afgenomen *Examen Moderne Bedrijfsadministratie* slaagden **88** kandidaten, waarvan er **81** door ons waren opgeleid.

Prospectus en naamlijst der geslaagden op aanvraag.

Cursus Moderne Bedrijfsadministratie
Beursgebouw - Kamer 321 - Rotterdam

◆ Beschikbare Krachten ◆

Accountant

Lid NIVA, met jarenlange ervaring in Nederland en N. O. Indië zoekt een hem passende werkkring. Brieven onder no. 699 bureau van dit blad, postbus 42, Schiedam.

Econ. cand. 33 jaar

volgens recent psych. techn. rapport „voor alles nuchter, objectief en degelijk” die „in bepaalde functies vrijwat zal kunnen beteekenen”. Is met name geschikt als directie-secretaris (event. chef de bureau). Kan tevens optreden als contactman met reclameadviseurs en na eenig inwerken als personeelchef. (Psych. techn. conclusie). Heeft ervaring in leidende functies. Br. onder no. 706 bureau van dit blad, postbus 42, Schiedam.

Ook voor Beschikbare Krachten is een annonce in „Economisch-Statistische Berichten” de aangewezen weg. Annonces, waarvan de tekst 's Maandags in ons bezit is, kunnen, plaatsruimte voorbehouden, in het nummer van dezelfde week worden opgenomen.

◆ Vacatures ◆

NEDERLANDSCHE INDUSTRIËELE
MAATSCHAPPIJ VRAAGT TEN
BEHOEVE VAN HAAR NEDER-
ZETTING IN WEST INDIË EEN

ALL ROUND CHEF DE BUREAU

Vereischt zijn ruime organisatorische capaciteiten, ervaring in het leiding geven aan een uiteenlopend kantoorpersoneel, ruime boekhoudkundige kennis en ervaring. Het bezit van het Staatspraktijkdiploma of het Diploma M.O. Boekhouden is gewenscht. Voor actieve, doortastende persoonlijkheid bestaat de kans op benoeming tot Chef der geheele Administratie.

Met de hand geschreven brieven, uitvoerige inlichtingen bevattende (discretie verzekerd), onder bijvoeging van foto, worden ingewacht onder ES 2000 bij het Bureau van dit Blad.

W. C. 't HART & ZN.

Instrumenten- en Apparatenfabriek N.V.
Erasmussingel 245, te ROTTERDAM-N.

vraagt:

ASSISTENT-BOEKHOUDER

Representatief persoon van pl.m. 25 jaar. Diploma H.B.S. en Boekhouden is vereischt. Zij, die enige kennis hebben van moderne fabrieksboekhouding, loonadministratie en sociale wetgeving, genieten de voorkeur. Mogelijkheid tot opname in pensioenfonds. Uitsluitend schriftelijke sollicitaties aan Afd. Personeelszaken, onder vermelding op de enveloppe van „ASSISTENT-BOEKHOUDER”.